

ਪਰਵਾਸ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖਕ: ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਮੂਰਤੀਕਾਰ: ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ (ਬਰਤਾਨੀਆ)

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ-1

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ
ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ
ਸੰਸਥਾਪਕ
ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ, ਸਰੀ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰੁਭਜਨ ਗਿੱਲ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਵੀ

ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ
ਕੈਮਲੂਪਸ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ
ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ
ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ
ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ
ਕੈਲਗਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਹਰਦਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਸਿਆਟਲ, ਅਮਰੀਕਾ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ
ਫ਼ਰਿਜ਼ਨੋ, ਅਮਰੀਕਾ

ਅਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸ਼ਰਮਾ
ਲਾਸ ਐਂਜਲਸ, ਅਮਰੀਕਾ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਵੈਚ
ਮਿਸ਼ਨ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਹਲਾ
ਸਿਆਟਲ, ਅਮਰੀਕਾ

ਸ਼ਾਹਗੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਰੁਪਿੰਦਰ ਦਿਓਲ
ਕੈਲਗਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ
ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਲਹਿਲ
ਸਿਆਟਲ, ਅਮਰੀਕਾ

ਪਰਵਾਸ

(ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਉਪ-ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਭਾਰਤ)

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
+919872631199
ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ
+919815100791
ਡਾ. ਵਨੀਤਾ (ਦਿੱਲੀ)
+919811323640
ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ
+918146565014
ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ
+919417194812
ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ
+917837901025

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ (ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਕੈਨੇਡਾ)
+16045064426
ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ)
+16047658417
ਸਰਬਜੀਤ ਸੋਹੀ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ)
+61410584302
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ (ਯੂ. ਕੇ.)
+447491073808
ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ)
+19253130281
ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ (ਕੈਨੇਡਾ)
+17789080914

ਸਹਿ-ਸੰਪਾਦਕ (ਤਕਨੀਕੀ): ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ +919465642568

ਸਹਿਯੋਗ

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ, ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
ਸਾਹਿਤ ਸੂਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ, ਇਟਲੀ
ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਸਟਰੇਲੀਆ
ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਅਮਰੀਕਾ

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਅੰਕ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ

ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਪੰਜਲ

7-11

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੇ: ਮੂਰਤੀਕਾਰ ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਪੰਜਲ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

12-35

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਵਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ : ਰੁੱਤਾਂ ਰਾਂਗਲੀਆਂ

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ : ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਗਜ਼ਲਾਂ/ਨਜ਼ਮਾਂ

36-53

ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਰੋਵਾਲ

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਜੀਤਲਾ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੁੱਨੜ

ਡਾ. ਸੰਜੀਵ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ

ਸ਼ਾਹਗੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਦੁੱਖਭੰਜਨ ਰੰਧਾਵਾ

ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ

ਪਵਨ ਪਰਵਾਸੀ

ਰੋਮੀ ਬੈਂਸ ਖਰਲਾਂ

ਐਸ਼ਕੁਮ ਐਸ਼ਵਿਕ(ਐਸ਼)

ਰਮਿੰਦਰ ਰਮੀ

ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਕਹਾਣੀ

54-65

ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਐਸ. ਸੰਘਾ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ

66-72

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਲੇਖ

73-72

ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ

ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

82-96

ਚਰਖੜੀ : ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸੋਫੀਆ: ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗਲਪੀ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਨਾ

ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ

ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ : ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ

ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ : ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਿੰ. ਮਲੂਕ ਚੰਦ ਕਲੇਰ

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

97-106

ਦੇਸ ਬਿਗਾਨਾ

ਡਾ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ

ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ

ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ

ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ : ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਸੰਵਾਦ

ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਲੋਕ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ : ਪੜਚੋਲ ਦਰ ਪੜਚੋਲ

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ

ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲਾ

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ: ਹਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰ

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ

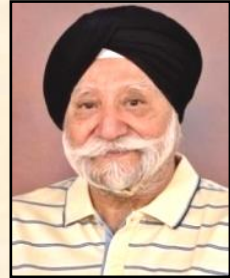
107-133

ਪਰਵਾਸ

ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2021

4

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਨਿਖੱੜਵਾਂ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗ ਹੈ। ਆਰੰਭਲੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਅਖਵਾਉਣ ਵਿਚ ਔਖ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ

’ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਵੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿੱਜੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਮ ’ਤੇ ਬਦਲਵੇਂ ਨਾਮ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹੀ ਬਦਲਕੇ ‘ਡਾਇਸਪੋਰਾ’ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ‘ਡਾਇਸਪੋਰਾ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੋਸ਼ਗਤ ਤੇ ਨਿਰੁਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਓਹਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਭਰਮ ਇਹ ਵੀ ਫੈਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਭਰਮ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ ਆਰੰਭੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ

ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪਰਚਾ ਪਰਵਾਸ, ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਅਦਾਰਾ ਹੈ।

ਅਕਾਦਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕਾਲਜ ਅੰਦਰ 2011 ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਣਵਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਤੇ ਪਰਖ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਤੀ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਦੇ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ, ਵੈਬੀਨਾਰ, ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ, ਪੁਸਤਕ ਰੀਵਿਊ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲਿਖਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਸਾਡਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਕਾਲਜ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਵਪਾਰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‘ਪਰਵਾਸ’ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਰੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਆਰਥਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਰਸੀਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਅਗਵਾਈ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹਰ ਸੁਚੇਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਅਦਾਰਾ ਅਜਿਹਾ ਗਲਤ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ

8729080250

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

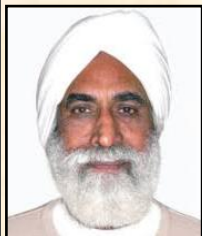
9501027522

ਈਮੇਲ: parvasggn@gmail.com

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਰਹੱਸਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ : ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ ਨੇ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਪਹਿਚਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੌਕੇ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਜੋ ਕਿ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ

ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਲੱਬ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਗੇ ਆਜਾਦੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ) ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ ਦੀ ਸ਼ਿਲਪ ਕਲਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਹ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਹਿਤਲਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ, ਕਲਾ ਦੇ ਅਸੀਮ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜੇਹੇ ਧਰੂ ਤਾਰੇ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਚਮਕ ਕਲਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਇਹ ਬੁੱਤ ਤਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਮਲਟੀ ਮੀਡੀਆ ਕਲਾਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਗਰਾਉਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਡੱਲਾ ਵਿਖੇ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1940 ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਇਹ ਪੱਛੜਿਆ ਇਲਾਕਾ ਉਸਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਕਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਾਵਿ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਨੇ, ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਸੂਖਮ ਭਾਵੀ ਮਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਨੇ, ਉਸਨੂੰ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਾਲ 1956 ਵਿਚ ਆਰਟ ਸਕੂਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸਨੇ ਲੱਕੜ, ਕਲੇਆਂ, ਪਲਾਸਟਿਕ, ਪੱਥਰ, ਤਾਂਬਾ ਅਤੇ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਧੜਕਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪਾ ਲਈ ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ- ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ

ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਤਮਸਾਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਰਟ ਕਾਲਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਛ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 1966 ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਲੱਕੜ ਵਿਚੋਂ ਤਰਾਸ਼ੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਮਾਣਮੱਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਉਹ ਕੰਵਲ ਖਿੜਾ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਭਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ 1968 ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਸਪੇਸ ਟਰੈਵਲ ਦੇ ਥੀਮ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਬੁੱਤ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਪਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ 1970 ਵਿਚ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕੀਨੀਆਟਾ (Kenyatta) ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਕਾਲਜ ਨੈਰੋਬੀ
ਉਸਦੀ ਕਰਮ
ਭੂਮੀ ਬਣੀ ਪਰ
ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ
ਬਾਅਦ ਹੀ 1974
ਵਿਚ ਉਹ
ਬਰਤਾਨੀਆ ਚਲਾ
ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਦੇ
ਸੈਂਟ ਮਾਰਟਿਨ
ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਉਸਨੇ
ਬਹੁਤਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ

ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਨੇ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਜੋਅ ਕੇ ਨਵ-ਆਕਾਰ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਕਲਾ ਦਾ ਚਰਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਅਲਕਾਨ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਲਿਮਟਿਡ ਨੇ ਖੂਬ ਸਲਾਹਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਨੇ ਉਹ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮੋਹ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। 1978 ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਟਰਿੱਪ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆਂਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮਕਸਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਹਿਤਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ 1980 ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਸਕਲਪਚਰ ਸਿਮਪੋਜ਼ੀਅਮ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੁੱਤ-ਤਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕ Abstract work ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿੱਤ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੇ- ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ

ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅਜੇਹੇ ਚਿਤ੍ਰੇ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਰਹੱਸਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ, ਸਮਝਣ ਦੇ

ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਫੋਟੋਗਰਾਫੀ, ਡਰਾਈਂਗਜ਼, ਬੁੱਤ-ਤਰਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਾਤੂਆਂ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਲਾ ਦੇ ਬੁੱਤ ਸ਼ਿਕਨਾ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਇੰਗਲੈਂਡ, ਡੈਨਮਾਰਕ, ਭਾਰਤ, ਸਵੀਡਨ, ਫਿਨਲੈਂਡ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਨੇ ਕਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲਾ ਪਾਰਖੂਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛੋਕੜ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦਿਆਂ

ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਉੱਤੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ- ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਅ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਾਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ- ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਕੀਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ - ਆਈਡੀਆ ਆਫ਼ ਲਾਈਟ - (ਚਾਨਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੋਏ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਕਲਾ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕਰਨਾ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਯਾਤਰਾ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (Vocabulary of concepts) ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵੱਡ-ਅਕਾਰੀ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਅਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜ ਕੇ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ- ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਧੰਜਲ

ਮਾਨਵੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਜੱਫਾ ਪੁਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਸੀਮ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ - ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਵਿਚ ਜਗਮਗ ਕਰਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਅਤੇ ਮੋਮਬੱਤੀ ਵਰਗਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਗਾ ਸਕਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੋਮਬੱਤੀ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਕਲਾਕਾਰ ਮੋਮਬੱਤੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਲੱਕੜ ਵਿਚ ਤਰਾਸ਼ੇ ਅਕਾਰਾਂ ਦੀ 'ਅਨੰਤ' ਲੜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 'ਅਨੰਤ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਲੜੀ ਬਾਰੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ - ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਕਾਰ ਸਾਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸਵੀਡਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਾਲਮੋ (Molmo) ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਬਾਕੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਵੀ ਸਪੇਸ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਲਓ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਅਜੇਹਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਮਰਾ

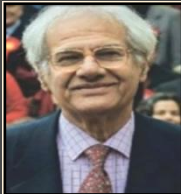
ਚੁਣਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਰੀ ਜਾਂ ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਰੰਗ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉਹ ਕਮਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਗਨ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਫੇਰ ਇਸ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਇਕ ਸੋਮਾ ਸਿਰਜ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਥੀਮ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਇਕ ਇੰਚ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲਾਈਟ ਦੇ ਅਕਸ ਉੱਤੇ ਰਿਫਲੈਕਟ

ਮਿੱਟੀ ਮਾਣ ਕਰੋ- ਅਵਤਾਰਜੀਤ ਪੰਜਲ

ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਬਹਿਮੰਡੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਲਾ ਪਾਰਖੂਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉੱਠੇ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਅਨੰਤ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕੈਨਵਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਉਸਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਉਹ 'ਅਨੰਤ' ਅਸੀਮ ਸੀ - ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ 'ਅਨੰਤ' ਸਿਰਜਨਾਵਾਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹਨ ਉਸਦੀ ਸੋਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕੀ ਸੀ ? ਇਸਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਅਤੇ ਚਿਤਰਨਾ ਉਸਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਇਕ ਵੱਡਾਕਾਰੀ ਕਾਲਾ ਚੱਕਰ ਸਿਰਜ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਤਸਵੀਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੀ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਦਿੱਖ ਸੀ। ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਪੱਸਰੇ ਗਹਿਰੇ ਸਿਆਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਲੂਣ (See Salt) ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗਲੈਕਸੀ ਦਾ ਇਮਜ਼ ਸਿਰਜਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵੰਤ ਕਲਾ ਕਿਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਲਾਈਡ ਸ਼ੋਅ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਲ ਸਾਦਗੀ ਭਰੀ ਇਹ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਪੁੰਜ ਵਜੋਂ ਅੰਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਬੋਲ-ਚਾਲ, ਉਸਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਉਸਦੀ ਵਿਚਰਨ ਕਲਾ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਸਹਿਜ ਸੁਨੇਹੇ ਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ
20 ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਾਲੋਨੀ
ਨੇੜੇ ਵਡਾਲਾ ਚੌਂਕ, ਜਲੰਧਰ
ਸੰਪਰਕ: 9417194812

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਵਲੈਤ ਰਹਿੰਦੇ ਉਨਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਦ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਅੱਜ ਤੀਕ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਸ਼ਾ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਅਦਾਲਤੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਲੀਡਰ ਵੀ ਰਹੇ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਲਕਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਇਨਾਮਾਂ, ਸਨਮਾਨਾਂ ਜਿਵੇਂ (Order of the British Empire) ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਦੀ ਈਲਿੰਗ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ (Honourable Freeman of the Borough) ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ

ਅਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ-ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ?

ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਕੁਲਵੰਤ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਠਿੰਡੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਕਾ ਅਤੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਕਰਦਾ ਕਿਰਸਾਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੀਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਆ ਵੱਸੇ। ਮੇਰਾ ਤੋਂ ਮੈਟਰਿਕ ਮਗਰੋਂ ਡੀ. ਐੱਮ. ਕਾਲਜ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬੀ. ਏ. ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕਾਲਜ ਉਨਾਂ

ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਐਮ. ਏ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ

ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਤਕੜਾ ਸੀ ਅਤੇ 1963 ਸਾਲ ਦੋਰਾਨ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਏ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਂ।

ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਵਧੀਆ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸੀ, ਫੇਰ ਵਲੈਤ ਆਉਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ?

ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ ਨਾਲ (2003)

ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਵੀ ਸਨ। ਪਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਗਰੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਘੁਟਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਕਿੱਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਖੁੱਲੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਦੀ ਰੁਮਾਂਚਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ

ਮੁਕਤਸਰ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਜਿਹੀ ਹੋਂਦ, ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਨ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਸੋਚ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਸਭ ਪੜ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਅਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਇਸ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਪੜਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ-ਸੋਚ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ 1964 ਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵਲੈਤੋਂ ਭਾਰਤ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਮੇਰੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਡੀ ਢਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੱਪੀ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਤੇ ਫ਼ੇਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਕੋਲ ਵਲੈਤ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਵੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਕਿੰਨੇ ਬਦਲ ਗਏ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਕਤਸਰ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਵਲੈਤੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਲੱਦਿਆ ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਚੰਗ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਨਿੱਖਰਿਆ

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ: ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਲੈਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਫਬਿਆ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਕਿ ਵਲੈਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਅਚਾਨਕ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀਤਿਆ, ਤੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਕਿੰਨੀ

ਪਹਿਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸਮੇਂ ਸ. ਸ. ਮੀਸ਼ਾ, ਲੇਖਕ,
ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕੁੰਜਾਹੀ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਕਰਨੈਲ ਸਿੱਧੂ

ਐ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਐਨੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵਧੀਆ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਹਰ ਹਫਤੇ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ਕਰੇਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਮਝੋ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਖੁਭ ਗਈ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ 1965 ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਮੈਂ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲੁਧਿਆਣੇ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਸ਼ਾਇਦ ਘੰਟਾ-ਘਰ ਕੋਲ ਮੇਰਾ ਮੋਗੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਮਾਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਬੀ. ਏ. ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਮੈਨਜਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ, ਕਿਹਾ ਯਾਰ, ਹਾਲ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਏ, ਪ੍ਰੋਫ਼ਸਰ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾ ਕਰਦੈਂ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਤੈਨੂੰ। ਜੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਜਾ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿ ਮੈਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਫ਼ਾਰਮ ਭਰ ਤੇ 28 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰਾ ਵਰਕ ਵਾਊਚਰ ਆ ਜਾਣੈਂ। ਮੈਂ ਫ਼ਾਰਮ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਵਾਊਚਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਲੇਸ਼ ਪੈ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਤੇ 1966 ਦੀ ਕਰਿਸਮਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਲੰਦਨ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ: ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਲੈਤ 'ਚ ਬਹੁਤ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਕਿਵੇਂ ਰਿਹਾ ? ਕੀ ਕਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਲੈਤ ਆਉਣ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ?

ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਕਿਹੈ, ਤੁਸੀਂ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਮੂਲ ਦੇ ਆਵਾਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਪੋਸਟਮੈਨ-ਡਾਕੀਏ ਜਾਂ ਬੱਸ ਕੰਡਕਟਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੱਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ? ਵਲੈਤ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ 'ਬਾਕਸ ਰੂਮ' ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੇ ਮੈਂ ਲੱਖ ਤੋਂ ਕੱਖ ਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਿੱਛੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਵਾਜਪਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ। ਉਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਿੱਲਤ ਸੀ। ਉਨਾਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੁੜ ਆ,

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ 1995 ਵਿਚ ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਮੁਕਤਸਰ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ

ਤੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਤੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਤੇਰੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਥੇ ਰੈਡਿੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਸੀ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦੇ ਮੋਗੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ। ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਮੋਗੇ ਨਾਲ ਬੁੱਕਣਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਪੈਂਡ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੇ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਈ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਤੈਥੋਂ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਫੈਸਲਾ ਤੂੰ ਕਰਨੈ ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਮੁੜਨਾ ਤਾਂ ਆਹ ਦੇ

ਸੌ ਪੌਂਡ ਤੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਆ। ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਤੇਰੀ ਵਾਪਸੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਅਤੇ ਅੱਸੀ ਪੌਂਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ੌਪਿੰਗ ਕਰ ਲਈਂ। ਮੇਰੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜਨਾ ਹੀ ਪਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ। ਰੱਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ, ਰੈਡਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਾਈਕਲ ਹਿੱਲ ਜਿਹੜਾ ਲੇਬਰ ਕੌਂਸਲਰ ਵੀ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਬਰਿਸਟਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੁਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਖਰਚੇ ਵਾਸਤੇ ਗਰਾਂਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੋਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮਗਰੋਂ ਤਰੱਕੀ ਹੀ ਤਰੱਕੀ, ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ, ਵਲੈਤ ਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਵਲੈਤ ਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ?

ਬਰਿਸਟਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ, ਸਿਰਫ ਭਾਟੜਾ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਟਰ-ਸਾਈਕਲਾਂ ਉੱਤੇ ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕ-ਸੁਕ ਲੱਦ ਕੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਖਾਣਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਯਾਦ ਸਤਾਂਉਂਦੀ ਸੀ, ਸੌ, ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਾਊਥਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਉੱਥੇ ਸਾਡੇ ਮੋਗੇ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸ਼ੇਰ ਜੰਗ ਜਾਂਗਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਵਲੈਤ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੱਸਮੁਖ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਘਰ ਵਧੀਆ ਪਰੌਠੇ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਂਸ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ, ਤਰਸੇਮ ਨੀਲਗਿਰੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਵਰਗੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਵੀ। ਬਾਕੀ ਮੋਗੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕਿਆ ਸਾਂ। ਬੀ. ਏ. ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਵਾਧੂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਇਲੈਕਟਿਵ' ਮਜ਼ਮੂਨ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵੀ 'ਫਸਟ ਕਲਾਸ' ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਗਾਨੇ ਦੇਸ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੋਸਤ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਰਿਹੈ, ਤੇਰੇ ਪੋਤੇ ਦੋਹਤੀਆਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਜੰਮੇ ਪਲੇ। ਤੂੰ ਲਿਖੀ ਜਾਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਾਈਕਲ ਹਿੱਲ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤੀ

ਹੈ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਵੀ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂ/ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਕਬਰ ਸਾਹਮਣੇ (1980)

ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਮਸਲਿਆਂ / ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?

ਮੇਰੀਆਂ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਪ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ: 1 ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ; 2 ਪਰਦੇਸ ਨਾਮਾ; 3 ਸਾਊਥਾਲ ਦਾ ਸੂਰਜ; 4 ਜੇਰੂਸਲੱਮ ਹਾਲੇ ਦੂਰ ਹੈ; 5 ਵਲਾਇਤੋ ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ। ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਆਵਾਸੀ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਫਰ ਅਤੇ ਸੈਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਇਹ ਲੇਖ ਰੌਚਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਜ਼ਾਤੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿੱਸੇ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਹਨ।

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ: ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਸਾਲ 1980 ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ? ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀਹਾਂ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮੁਵਮੈਂਟ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ?

1980 ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ

ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਲੀ ਵਿਖੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਮੇਅਰਸ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ, ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਸ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਨ। ਇਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਕਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਆਏ। ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਹੱਲ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਭਵਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਖ਼ਾਤਰ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਲਹਿਰ ਖਿੱਲਰ ਕੇ ਅਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਈ। ਹੁਣ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਠੀਕ ਹੈ ਲੇਖਕ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਕੀ ਸੰਵਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੰਕੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਗਲੋਬਲ ਪਿੰਡ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਨਤਾ

ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਕੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਹਨ ? ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਏਥੇ ਕੀ ਭਵਿੱਖ ਹੈ ?

ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਠਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ

ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਲੇਖਕ, ਸ਼ੇਰਜੰਗ ਜਾਂਗਲੀ, ਤਰਸੇਮ ਨੀਲਗਿਰੀ, ਸਵਰਨ ਚੰਦਨ, ਅਵਤਾਰ ਜੰਡਿਆਲਵੀ ਤੇ ਹੋਰ

ਗੋਸ਼ਠੀਆਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੁੰਦੇ। ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ, ਭਖਵੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਖ਼ਹਿਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਚਲਦੀ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਸਮਾਗਮ, ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ। ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਚੜ੍ਹਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਬਹੁਤੇ ਪਰਚੇ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲਾ ਰਵਾਇਤੀ ਮਾਡਲ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਹੀ ਉੱਨਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਰਮਨ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਏਥੇ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ

ਆਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਮੂਲੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਲੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਜਰਮਨਾਂ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬੱਚਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਵਿਆਕਰਣ ਅਤੇ ਧੁਨੀ-ਸਵਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ (Phonetics) ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਜਰਮਨ, ਪੋਲਿਸ਼ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਜੋਂ ਚੁਣ ਸਕਣ।

ਤੁਸੀਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋ। ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੌਂਸਲਰ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਫ਼ ਪੀਸ ਦੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਅਤੇ ਮਲਕਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਖ਼ਿਤਾਬ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਆਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਭਵਿੱਖ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖ਼ਾਤਰ ਭਾਰਤੀ ਅਵਾਸੀ ਤਕਰੀਬਨ 1870 ਦੇ ਸਮਿਆਂ

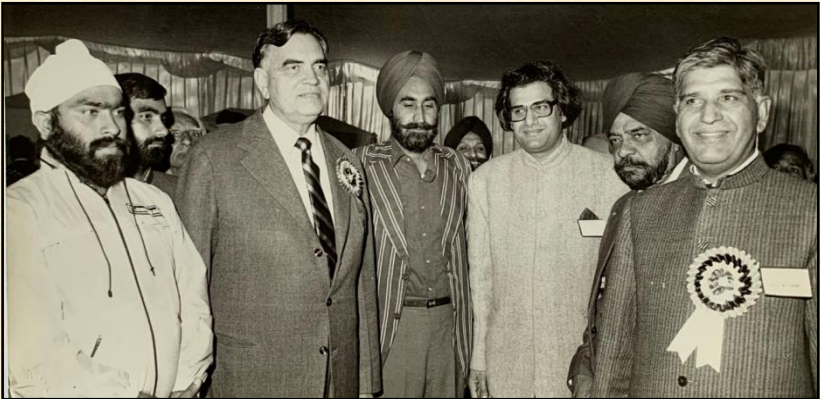
ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ਭਾਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਨਾਲ
(1983, ਦਿੱਲੀ)

ਤੋਂ, ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਟਾਪੂਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਾਊਥ ਅਫ਼ਰੀਕਾ, ਕੀਨੀਆਂ, ਯੁਗਾਂਡਾ, ਨਾਈਜੀਰੀਆ, ਘਾਨਾ, ਸਿੰਘਾਪੁਰ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ, ਚੀਨ, ਮੌਰੀਸ਼ਸ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਗਿਆਨਾ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੱਸੇ। ਉੱਥੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਚੋਖੀ

ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ: ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ, ਅਮੀਰ ਵਪਾਰੀ ਬਣੇ, ਛੋਟੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ ਪਰ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਪਿਆ।

ਜਿਹੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਆਮ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਧਿਰ ਬਣ ਕੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੁਟੇਰੀ ਧਿਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਾਜਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ-ਬੋਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਾ ਬਣਾਈ। ਬੇਗਾਨੇ ਦੇ ਬੇਗਾਨੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਏ ਸਾਂ ਤਾਂ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਏਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ " No

ਵਿਸ਼ਵ ਕਾਨਫਰੰਸ: ਰੂਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਰਬਰੀਕੋਵ, ਡਾ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਤਿਵਾਰੀ, ਲੇਖਕਾਂ ਸੰਗ

coloureds, no blacks and no dogs"! ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਹੰਦਿਆਂ ਵਿਹੰਦਿਆਂ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਸਖ਼ਤ ਕਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਸਵਰਗ ਬਣੇ ਹਨ। ਹੁਣ

ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਧਿਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ, ਸਾਡਾ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਧਰਮ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਅਦਾਰੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੇ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਠੀਕ ਠਾਕ ਚੱਲਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਣਾਉ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਆਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਕੀ ਸ਼ੌਂਕ ਹਨ ? ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤੁਸੀਂ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਉੱਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?

ਅਸੀਂ ਛੇ ਭਰਾ ਹਾਂ ਪਰ ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੈਣ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ

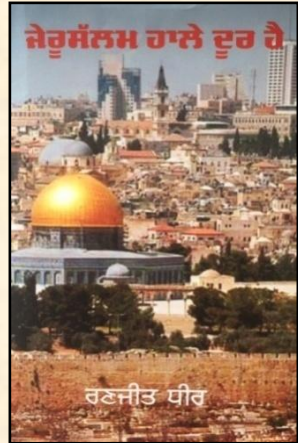

ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਦੋ ਭਾਈ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਧਨੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਵਿੱਦਿਆ ਅਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਮਦਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਸੰਗੀਤ ਲਗਾਤਾਰ ਰਿਆਜ਼ ਮੰਗਦੈ। ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਦੇ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਈ ਗੁੱਸਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਪੜਾਅ ਤੇ ਮੈਂ ਵਾਹਵਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ 61 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਪਿੰਜੌਰ ਕਾਲਕਾ ਵਰਗੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਵੀ ਹੈ। ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਬਾਹਰ ਬੌਕਸ ਹਿੱਲ ਵਰਗੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਮੈਂ ਗਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਖਾਣੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਬਣਾਏ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦਾ ਕਈ ਦੋਸਤ ਸੁਆਦ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਖਾਣੇ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਅੰਗੂਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਵਾਈਨ ਬਾਰੇ ਦੋਸਤ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦੱਸੋ।

ਵੇਖ ਲਉ, ਕਿੱਥੋਂ ਭਾਈ ਕੇ ਭਗਤੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ, ਮੋਗੇ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਹੂੰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰ ਫਿਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੀਤਿਆ, ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਤੇ ਕਦੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਬੱਸ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿਨੈਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰ ਉੱਤਰੀ ਧਰੁਵ ਲਾਗੇ ਆਈਸਲੈਂਡ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪੁਰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਾਊਥ ਅਫ਼ਰੀਕਾ; ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ-ਕਨੇਡਾ-ਕਿਊਬਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਰ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ-ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਰੂਸ, ਚੀਨ, ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ, ਜਿਬਰਾਲਟਰ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਆਇਆਂ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਦਰੇਵੇਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੱਟਿਆ ਕਮਾਇਆ ਪਰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਇਸ ਸਾਕੇ ਦਾ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਸਿਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਪੰਜੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਰਾਂ ਦੇ ਵਰਨਣ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਛਪਵਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਤੁਸੀਂ 55 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜੰਮਣ ਭੋਇਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਿਤਾਏ ਹਨ। ਕੀ ਆਪਣਾ ਦੇਸ ਹੁਣ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ?

ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਦੇਸ ਦਾ ਮੋਹ ਸਗੋਂ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਤੀਬਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਸਭ ਉਹ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਏ ਸੀ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਤਾਂਗੀਉਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਖਿਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਲ ਪੁੱਛਦੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਦਿਮਾਗ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਕਿ, ਭਾਈ, ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਵਲੈਤ, ਪੋਤੇ, ਪੋਤੀਆਂ, ਦੋਹਤੇ ਦੋਹਤੀਆਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਵਲੈਤ ਵਿੱਚ। ਸਭ ਕੁਝ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਇੱਕਲੇ ਰਫਿਊਜੀ ਬਣਨੈ ਮਸਲਾ ਅਸਲੀ ਹੁਣ ਇਸ ਨਵੀਂ ਦੁਚਿੱਤੀ ਦਾ ਹੈ।

ਧੀਰ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਧਾਂਸੂਪਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਔਖੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ। ਉਹ ਪਰਵਾਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਹਲਕੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ, ਚੀਨੀ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਵਾਂਗੂ।
ਅਜੀਤ ਕੌਰ

ਬਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗਲਪ ਤੇ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਅਜਿਹੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੁਚੇਤ ਤੇ ਚਰਚਿਤ ਸ਼ੈਲੀਕਾਰ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ, ਇਕ ਵਿੱਥ ਤੇ ਖੜੇ ਕੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰਾਂ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਘੋਖਦਿਆਂ ਭਵਿੱਖ ਵਾਦੀ

ਨੀਝ ਨਾਲ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਵੀ ਹੈ।

ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ

ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਿਆ ਹਰ ਆਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਾਦਿਆਂ ਪੜਦਾਦਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਛੱਡ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇਸਤਾਂ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਰਾਏ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਣ ਦੀ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਹਿ ਰੋਚਕਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝੱਤਣ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਤਜਰਬੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਾਏ ਦੇਸ ਦੀ ਨਿਰਮੋਹੀ ਇਕੱਲ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਨ

ਵਿੱਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਆਨੰਦ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਂਭਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਕਾਹਦੇ ਸਨ- ਹੁਣ ਤਕ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਘਾਉਂ ਮਾਉਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਮਾਰੂ ਹਨੁਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕਿਵੇਂ ਆਏ। ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਦੋਸਤ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਐਨੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵੁਕ ਦਬਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਜਿਉਂਦੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਪ-ਭਾਵੁਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਰੂ ਤੌਰ ਵਿਚ ਜਕੜੀ ਰੱਖਦੀਆਂ.... ਕੰਮ ਤੇ ਘਰੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਸੁਰਤ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਰੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਗੋੜ ਤੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਬਹੁਤੇ ਆਵਾਸੀ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਟੱਬਰ, ਪੁਰਾਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭੈੜੇ ਭੈੜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ,

ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ-ਸੀਮਿੰਟ ਅਤੇ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਦਿਸਦਾ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਇੱਟਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਵਧੀਆ ਵਾੜਿਆਂ ਚ ਤਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ..... ਪਰ ਇਸ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਰੁੱਤ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਖਿੜਦੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਜਿਹਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੁਸਲਾਧਾਰ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਝੜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਇੱਕ ਹੁਲਾਸ ਦੀ ਤਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੀ ਛੇੜ ਜਾਂਦੀ- ਕਿਤੇ ਬਰਫ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀਮਿੰਟ ਅਤੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਲੇ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਿੱਟੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਿਆ ਬੁਝਿਆ-ਬੁਝਿਆ ਅਹਿਸਾਸ ਜਾਗ ਕੇ ਫ਼ੈਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ- ਕੋਹਰਾ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਤੜਕੇ ਤੜਕੇ ਬੱਸ ਫੜਨ ਲਈ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਜੰਮਿਆ ਪਾਣੀ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤਿੜਕ ਤਿੜਕ ਜੀਬ ਜਿਹਾ ਠਰਿਆ ਠਰਿਆ ਸੰਗੀਤ ਛੇੜ ਜਾਂਦਾ- ਜੇ ਕਿਤੇ ਪੁੰਦ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਦਸਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਗ਼ਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਬਲਦੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੀ ਪੁੰਦਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਘਰ ਪਰਤਣ ਸਮੇਂ ਇਸ ਚਿੱਟੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਅਜੀਬ ਜਿਹੇ ਵਿਸਮਾਦ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ।

ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਹ ਅਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਆਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ- ਮੀਂਹ, ਕੱਕਰ ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਮੌਸਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਜਿਹੇ ਹੁਲਾਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੰਮ ਤੇ ਕੋਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਥੀ ਕਹੇ ਕਿ “ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਮੌਸਮ ਹੈ....” ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਊ ਸਲੀਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਸੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੜ ਕੇ ਕਹਾਂਗਾ; “ਭੈੜਾ...? ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੌਸਮ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ....।”

ਕੁਝ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਕ ਮੈਂ ਹਰ ਸਾਲ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵੀਹ ਵੀਹ ਮੀਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦਾ ਭਾਰ ਹੌਲਾ ਕਰਦੇ। ਪੇਂਡੂ ਡੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਾਣਦੇ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇਸਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤਿਅੰਤ

ਲੇਖ: ਰੁੱਤਾਂ ਰਾਂਗਲੀਆਂ

ਖੂਬਸੂਰਤ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ (Green & Ploisant Land) ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਹਿਮਾਲਾ ਵਾਂਗ ਉੱਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਤਰਨਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੁਖਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਡਰੋਂ ਖੜਕੇ ਭਰਪੂਰ ਵੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਸਗੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਬਾਕਸ ਵੀ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਾੜਾ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਵੀ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਰਾਈ ਦੀਆਂ ਮੀਢੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਦ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਖੱਚਰਾਂ ਨਾਲ ਹੱਲ ਚਲਦੇ ਵੇਖੇ) ਦੇ ਆਸਿਉਂ ਪਾਸਿਉਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਕਈ ਕਈ ਮੀਲ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।

ਤੁਰਦਿਆਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕਈ ਫਰਲਾਂਗ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲੀ ਗੁਆਚੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਲੰਦਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਆਉਣਾ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੀ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਫਿਕਰ ਐਵੇਂ ਗ਼ੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਿਹੇ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੱਕ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਮਿਲ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੌਂਸਲਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਕੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੁਝੱਤਣਤਾ ਇਸ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਕੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਹਲਕੇ ਕਰ ਜਾਂਦੀ। ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਬ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੇ, ਡੰਡੀਆਂ ਤੇ ਤੁਰੇ ਹੋਈਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਦੀ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੈਜ਼ਲਿਟ ਅਤੇ ਵਰਡਜ਼ਵਰਥ ਲੰਘੇ ਹੋਣੇ ਐਂ। ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗਹਿਰਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ। ਰਾਹ 'ਚ ਤੁਰਦੇ

ਤੁਰਦੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਫੁੱਲ, ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਡਾਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਜਦ ਪੱਥ ਵੜਦੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਅਜਨਬੀਪੁਣੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਘਰ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਕਈ ਵਾਰ ਲੰਮਾ ਤੇ ਮੋਟਾ ਸਾਰਾ ਸਿਗਾਰ ਸੁਲਗਾ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਫੜਾ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਫੜਾ ਦਿੰਦਾ ਬੀਅਰ ਤੇ ਵਾਈਨ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਬਾਅਦ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਢਾਸਣਾ ਲਾ ਕੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੱਥ ਦੇ ਨਿੱਘ ਵਿਚ ਸਿਗਾਰ ਦੇ ਹਲਕੇ ਹਲਕੇ ਸੂਟੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੇ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਉਣ ਬਾਅਦ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਫਰਾਂਸ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਜਰਮਨੀ ਵਾਂਗ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਹਰ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਬੈਲਜੀਅਮ ਅਤੇ ਹਾਲੈਂਡ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੱਧਰੇ ਹਨ। ਰੁਮਾਨੀਆ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਅ ਜਿਹਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਕਾਰਪੋਥੀਅਨ ਪਹਾੜ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਓ ਤਾਂ ਪੱਧਰਾ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਉਂਜ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਲੈਂਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਨਾ ਬਹੁਲਾ ਤੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਠੰਢਾ..... ਨਾ ਝੱਖੜ ਹਨੇਰੀਆਂ.... ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਗਰਜਣਾ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਇੱਕੋ ਰੁੱਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹਰ ਰੁੱਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੰਗ। ਅਚੇਤ ਹੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨੇੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਹੋ ਕੇ ਝੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁਤਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਘਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਝੜੇ ਪੱਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸਰ ਸਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚੋਂ "ਪੱਤ ਝੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੁੱਤ ਨਵਿਆਂ ਦੀ ਆਈ ਹੈ" ਦੀ ਉਦਾਸ ਜਿਹੀ ਰਾਗਨੀ ਅਲਾਪਦੇ ਹੋਣ। ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਖੇੜਾ ਲੈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰ ਲਵਾਂ- ਜੇ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਬੱਦਲ

ਲੇਖ: ਰੁੱਤਾਂ ਰਾਂਗਲੀਆਂ

ਗੱਜੇ ਤਾਂ ਨੀਂਦ ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ’ ਖਿੜੀ ਚਾਨਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੌਰਾ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਠਰੀ ਚਾਨਣੀ। ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਮੁਕਤਸਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਂ ਲੰਦਨ, ਮੇਰੀ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਠੰਢੀਆਂ ਚਾਨਣੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿੰਨੇ ਸੁਪਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਢਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਛੱਤ ’ਤੇ ਤੁਪਕਿਆਂ ਦੀ ਤਿੱਪ ਤਿੱਪ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਜਾਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਡਾਢਾ ਅਹਿਸਾਨ ਹੈ ਜਦ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਂਗਲੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ- ਦਿਲਾਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

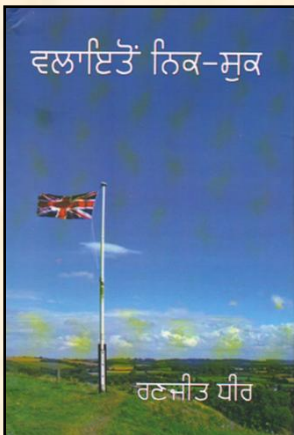
ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ‘ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਗੇੜ’ ਸੀ। ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਬੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ‘ਹਰ ਸਾਲ ਰੁੱਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ- ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹੀ ਰੰਗ ਹਰ ਸਾਲ- ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਨਹੀਂ- ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।’ ਉਦੋਂ ਮੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਬੇਅਰਥ ਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਢੁਕਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਕਵਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰੇ ਫੇਰੇ, ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ ਲੋਕ ਹਰ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਲਣਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਤਜਰਬਿਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਪੁਸਤਕ- ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ

jeetamogewala@icloud.com

ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਡੋਗਰੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਖੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਨੌਜਵਾਨ ਆਲੋਚਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਾ. ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ; ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਆਲੋਚਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 7 ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਨਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆ ਹੈ

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ 1967 ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪਿੱਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੈ। ਪਿੱਛਲੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਦਲਾਵ ਆਇਆ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਵਰਗੇ ਲੇਖਕ ਕਿਸੇ ਖੜੋਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਗੋਂ

ਉਹਨਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ-ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੰਢਾਏ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ: ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਕਸੀਦ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪਾਠਕ ਦੇ ਦਿਲੋਂ ਦਿਮਾਗ ਤਕ ਅਸਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤੋਫੀਕ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਧਿਅਨ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪਰਿਪਾਟੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ। ਪ੍ਰਸਿਥਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਤਹਿਤ ਹੀ ਵਾਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ “ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ : ਪੁਨਰ ਸੰਵਾਦ” ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਾ ਨਿਰੋਲ ਸਥਾਨਕ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਨਿਰਪੇਖ ਜਾਂ ਸਮਾਨਯ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਕਸਵੱਟੀਆਂ ਨਾਲ।.... ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਧਰਾਤਲ ਉੱਪਰ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਜਾਂ ਜੜ੍ਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਭਾਂਤ ਸੰਵਾਦ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਪੱਸਰੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਲੱਗਿਆ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ, ਪੀੜੀ-ਪਾੜਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤਣਾਉ ਅਤੇ ਭੂ-ਹੋਰਵੇ ਵਰਗੇ ਮਸਲਿਆਂ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। 1990 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬਦਲਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ ਉਹ 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕਿਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜਨਮ ਭੌਂਇ ਇਹਨਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਦਾ ਜ਼ਿਹਨ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ:

ਬਦੇਸ਼ੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਜਿਹਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜਿਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਰੁਮਾਂਚਿਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਚਿਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ: ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੀਤੇ ਨੂੰ ਅਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੌਣੇ ਦੇ ਹੇਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨੋ-ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੀ। ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ, 53 ਵਰ੍ਹੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮੋਗੇ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਆਪਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮੋਗੇ ਮਿਲਣੈ। ਮੋਗੇ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਡੀ. ਐਸ. ਕਾਲਜ ਵਿਚ, ਕਾਲਜ ਗੇਟ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਅਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਰਵਾਸ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਕਾਲਖੰਡਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚੋਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਧਰਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਰਾਈ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਗਾਨੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ:

ਪਰ ਵਲੈਤ ਹੁਣ ਬਨਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਵਲੈਤ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਘਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸਾਊਥਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮੋਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤਥਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਸਹਿਤ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਟਾਪੂਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਿਜੀ ਅਤੇ ਮੌਰੀਸ਼ਸ ਵੱਲ ਗਏ।...

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1873 ਵਿਚ 410 ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 'ਲਾਲਾ ਰੁਖ' ਨਾਂਉਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਹੋਲੈਂਡ ਦੀ ਬਸਤੀ ਸੂਰੀਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ।

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ: ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਪਰਾਈ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖਾਂ-ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੰਤਾਪ ਵੀ ਹੰਡਾਏ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬੱਦਤਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਵਾਚਦਾ ਵੀ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬੇਹਤਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਲਾਤਕਾਰ, ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰਾਂ, ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਘੁਟਾਲੇ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਿੱਤ ਇਥੋਂ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ।

ਔਰ ਕਿਆ ਮੁਲਕ ਸੀ ਉਦੋਂ ਦਾ ਵਲੈਤ ! ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵੈੱਲਫੇਅਰ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸਿਆਸੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚੋਟੀ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਪੁਖਤਗੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ। ਸਕੂਲਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਆਬੋ-ਹਵਾ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਹਨ। ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਅੰਤਰ-ਨਿਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਣੀ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਹੈ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਇਸ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਧਰਤੀਆਂ (ਅਵਾਸੀ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ) ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅੱਖ-ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਠੀਕ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਭ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖਣ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਏਥੇ ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਚਿੰਤਕ ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਰਜ ਕਰਨੀਆਂ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ :

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ: ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਉਪਲਬਧੀ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਦਵੰਦ ਵਿਚੋਂ ਉਭੱਰੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਹਿਜੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਣਾਉ-ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਸੂਰਤ ਅੰਤਰ-ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਤੇ ਫਬਵੀਂ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਦਭੁੱਤ ਕਾਰਨਾਮਾ ਸਰਅੰਜਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਾਂਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ, ਦਲਿਤ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤ-ਸਿਰਜਣਾ, ਸਾਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਵਾਲਾ ਚਰਿੱਤਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਵਰਤਾਰੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰੋਕਾਰ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਅਕੱਟ ਭਾਗ ਹਨ।

ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਤੇ ਸਹਿਤ ਨੂੰ ਘੁਮੱਕੜ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਮੀਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਮਿੱਤਰ-ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਵੀ ਘੁਮੱਕੜ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਪੱਛਮੀ ਤੇ ਮੱਧ-ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਗਲੀਆਂ, ਸੜਕਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ, ਗੈਲਰੀਆਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਰੋਟੀ-ਬੋਟੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਗਾਂਹ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਈਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਲੰਮਾਂ ਸਮਾਂ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਰੋਟੀ-ਬੋਟੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਯੂਰਪ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖ: ਵਲਾਇਤੋਂ ਨਿਕ-ਸੁਕ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਖਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਈਸਾਈ ਰਾਜੇ-ਰਜਵਾੜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੀ ਧਿਰ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ, ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਸਾਲ 1066 ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਹਮਲਾਵਰ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਭਾਰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਗੁਲਾਮ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਦਵੰਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ।

ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਇਕ ਅਨੁਭਵਸ਼ੀਲ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪਾਠਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਤਿੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਖੁੰਢਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਸਮਾਜਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਬਰੀਕ-ਬੀ ਨਾਲ ਛਾਣਬੀਨ ਕਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖੂਬੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 2000 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਵਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨੁਕਤੇ ਉਹ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। 2000 ਈ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਨ੍ਹੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦੁਆਬਾ ਹੀ ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਮ੍ਰਿਧ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਹੁਣ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਅਜੇ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਨੇ ਰੁਖ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਨਾਂ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਦੀਆਂ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਹਿਮ ਹਨ।

ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ
9878889269
nareshaman2002@yahoo.co.in

ਨਜ਼ਮ

ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਰੋਵਾਲ

ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਵਾਲ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ

ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ
ਜੰਮਪਲ ਹੈ

ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ
ਵੈਰੋਵਾਲ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ
ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨਰੀ
ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ
ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕੀਤਾ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ
ਪੁਰਤਗਾਲ ਵਾਸੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਇਕ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ 'ਲਾਵਾਰਿਸ
ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪੁਕਾਰ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ
ਚੁੱਕਾ ਹੈ

ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਿਓ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ
ਇਹ ਰੂਪ ਦੇਖਿਓ ਯਾਰੀ ਦਾ।
ਇਕ ਪੁੱਤ ਗਰੀਬ ਮਰਾਸੀ ਦਾ
ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ।

ਇਸ ਸੂਦਰ ਕਹਿ ਦੁਰਕਾਰੇ ਨੂੰ
ਜਦ ਬਾਬਾ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ ਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਵਰਗਾ ਯਾਰ ਕਿਸੇ
ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਏ।

ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹਦਾ ਨਾਲ ਰਿਹਾ,
ਕੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਕੀ ਮੱਕਾ ਸੀ।

ਕਦੇ ਅੱਕਿਆ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਨਾ
ਉਹ ਏਨਾ ਸਿਦਕ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੀ।
ਬਾਬੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ
ਜੋ ਅੱਗੇ ਸੀਨਾ ਡਾਹੁੰਦਾ ਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਵਰਗਾ ਯਾਰ ਕਿਸੇ
ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਏ।

ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ
ਨਾ ਪੈਸੇ ਦਾ ਨਾ ਅਹੁਦੇ ਦਾ।
ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਮਸਲਾ ਹੈ
ਕਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਕਦੇ ਸੌਦੇ ਦਾ।
ਨਾਨਕ ਨਾ 'ਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ
ਉਹ ਤਾ ਬੱਸ ਏਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਵਰਗਾ ਯਾਰ ਕਿਸੇ
ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਏ।

ਵੈਰੋਵਾਲ ਘਰੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿ ਜੇ
ਨਫਾ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿਣਾ ਏ।
ਨਾਨਕ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬਹਿਣ ਲਈ
ਮਰਦਾਨਾ ਬਣਨਾ ਪੈਣਾ ਏ।
ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਵਿਰਲਾ ਹੀ
ਸੂਰਜ ਸੰਗ ਪੀਘਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਏ।
ਮਰਦਾਨੇ ਵਰਗਾ ਯਾਰ ਕਿਸੇ
ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਏ।

ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਰੋਵਾਲ

ਪੁਰਤਗਾਲ

+4368864103404

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਨੂੰ ਅਥਾਹ
ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸੱਗੂ
ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਦਰਾਂ

ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ
ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਿਹ 1989 ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਸਫ਼ਰ
ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ।
ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ
ਚੋਣਵੀ ਕਵਿਤਾ 'In The Land
of Promise' ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ
ਛਪਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ

ਪਰਤੇ ਅਜੇ ਨਾ ਪੰਛੀ,
ਹੈ ਹੋ ਗਿਆ ਹਨੇਰਾ ।
ਕਿੱਧਰ ਫ਼ਕੀਰ ਤੁਰ ਗਏ,
ਕਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ।

ਸੂਰਜ ਨੇ ਅੱਖ ਪੁੱਟੀ,
ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਵਾਲ ਛੰਡੇ,
ਪੂਰਬ 'ਚੋਂ ਨਿੰਮਿਆ ਹੈ,

ਅਰਮਾਨ ਦਾ ਸਵੇਰਾ ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਜਲਵਾ,
ਹੁਣ ਦੂਰ ਜਾ ਨਾ ਮੈਥੋਂ,

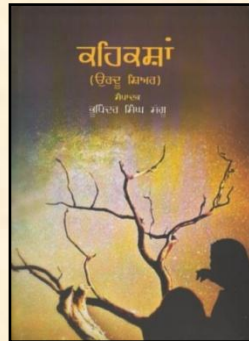
ਦਿਲ ਦੀ ਸ਼ਮੂ ਜਲਾਈ,
ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੇਰਾ ।

ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਇਆ,
ਵੱਖ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿੱਦਾਂ,
ਤੂੰ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੇਰੀ,
ਤੂੰ ਆਸਮਾਨ ਮੇਰਾ ।

ਪਤਵਾਰ ਤੂੰ ਏਂ ਇਸ ਦਾ,
ਕਿਸਤੀ ਵੀਰਾਨ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਤੂਫ਼ਾਨ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਘੇਰਾ ।

ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ਕਤਲ ਹੋਇਆ,
ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ,
“ ਸੱਗੂ ” ਨਾ ਰੱਖ ਹੋਵੇ,
ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜੇਰਾ ।

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ
ਵੂਲਵਰਹੈਂਪਟਨ, ਬਰਤਾਨੀਆ
+44 7501 038048

ਨਜ਼ਮ

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀਤਲਾ

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ
ਸਿੰਘ ਜੀਤਲਾ
ਨੇ 1986
ਵਿਚ
ਕੀਨੀਆ

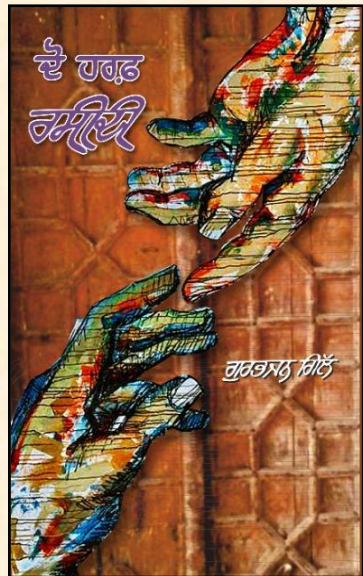
ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।
ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਉਹ ਆਸਟਰੇਲੀਆ
ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ
ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ
'ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ' ਅਤੇ
'ਆਲੁਣੇ ਦਾ ਤਿਣਕਾ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ

ਹਵਾ ਤੋਂ ਵੀ ਹਲਕਾ ਹਰ ਬੋਲ
ਸੰਭਲ ਸੰਭਲ ਕੇ ਤੋਲਾਂਗਾ।
ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਭਿੱਜੀ ਰੇਤ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ
ਫਿਸਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਖੁਸ਼ਬੂ ਲਈ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤਿਆਂ ਦੀ।
ਹਰ ਇਕ ਦਿਲ ਫਰੋਲਾਂਗਾ।

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀਤਲਾ
ਆਸਟਰੇਲੀਆ

dsjitla@yahoo.com.au

ਭੁਲਾ ਕੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖੁਦ ਨੂੰ
ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂਗਾ।
ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਖਲੋ ਕੇ ਰੌਸ਼ਨੀ
ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ।
ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵੀ
ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਅਤੀਤ ਦੀ ਰਾਹਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ,

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੁੱਨੜ ਚਰਚਿਤ ਨਾਮਵਰ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ “ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਾ ਮਿਲੀ” ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਪਰਕਾਸ਼, ਰੰਗ ਮਜੀਠ, ਹੀਰ ਸੁੱਨੜ, ਆਪਣਾ ਅਤੀਤ, ਮੇਰੇ ਪੰਧ ਪੈਂਡੇ, ਅਤੇ “ਇਕ ਸੱਚ” ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ। 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਰਤਕ ਦੀਆਂ ਵੀ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ‘ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼’ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ

ਸੱਚ ਗੀਤ

ਸੱਚ ਸੱਚਮੁਚ ਹੀ ਇਕ ਗੀਤ ਹੈ,
ਬੱਸ ਗਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਤੇਰੇ ਮਨ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਾਮ ਹੈ,
ਬੱਸ ਧਿਆਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਦਲਵਾਂ ਸੂਟ ਹੈ,
ਬੱਸ ਉਸਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ
ਸੁੱਨੜਾ।

ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਰੰਗ ਮਜੀਠ ਹੈ,
ਬੱਸ ਤੂੰ ਲਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਸੌਂ ਸਕਦੈਂ ਤੂੰ ਨੀਂਦ ਆਰਾਮ ਦੀ,
ਬੱਸ ਹੁਣ ਸੌਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਤੂੰ ਸਹਿਜ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਂ,
ਤੂੰ ਮਨ ਬਨਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਹਟ ਸਕਦੈਂ ਤੂੰ ਭੱਜ ਦੌੜ ਤੋਂ,
ਲੇਕਿਨ ਤੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ
ਸੁੱਨੜਾ।

ਤੇਰਾ ਹੰਡਣਸਾਰ ਸਰੀਰ ਹੈ,
ਬੱਸ ਇਸਨੂੰ ਹੰਢਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ
ਸੁੱਨੜਾ।
ਤੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ,
ਬਸ ਤੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਤੇਰਾ ਖੇਤ ਹੈ ਤੇਰੀ ਖੇਤੀ ਹੈ,
ਬੱਸ ਤੂੰ ਹਲ ਵਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ
ਸੁੱਨੜਾ।

ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਤਿਓਹਾਰ ਹੈ,
ਉਸਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੈ,
ਬੱਸ ਅਪਨਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।
ਸੱਚ ਸੱਚਮੁਚ ਹੀ ਇਕ ਗੀਤ ਹੈ,
ਬੱਸ ਗਾਉਣਾ ਸਿਖ ਲੈ ਸੁੱਨੜਾ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੁੱਨੜ
ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ
+91 98725 49506

ਨਜ਼ਮ

ਡਾ. ਸੰਜੀਵ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ

ਸੰਜੀਵ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼
ਕੋਲੰਬੀਆ,
ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ
ਵਿਚ ਵਾਟਰ
ਟਰੀਟਮੈਂਟ
ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ
ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੱਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ
ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ
ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਲਗਾਉ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਝਲਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ
ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਹੱਥਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਵੀ
ਮਿਲਦੀ ਹੈ

ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ...

ਬੀਚ 'ਤੇ...
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ
ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ...
ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਆਪਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਾਂ ...
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਐਸਾਂ ਹੀ
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਹਿਲ
ਉਸਾਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ...
ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ...
ਇਹ ਰੇਤ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ...

ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ...
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਸਾਡਾ ਉਸਾਰਿਆ ਮਹਿਲ ...
ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੋਹਣਾ ਹੋਵੇ ...
ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ ...
ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ...
ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਮਹਿਲ ਨਾਲ
ਮੋਹ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ ...
ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ...
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਨੇ ...
ਸਾਡਾ ਰੇਤ ਦਾ ਮਹਿਲ ...
ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਹਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ...
ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ...
ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ
ਰੇਤ ਦੇ ਮਹਿਲ ਨਾਲ
ਚਿੰਬੜੇ ਨਾ ਰਹੀਏ ...
ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ ...
ਇਹਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਨੰਦ
ਮਾਣੀਏ...
ਕਬੂਲ ਕਰੀਏ...ਕਿ
ਕਿਸੇ ਦਿਨ....
ਸਾਡੇ ਰੇਤ ਦੇ ਮਹਿਲ
ਕਿਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਛੱਲ ਨਾਲ....
ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਡਾ. ਸੰਜੀਵ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ
ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਬੀ. ਸੀ. (ਕੈਨੇਡਾ)
+1 (250) 881-4261

ਆਸਟਰੇਲੀਆ
ਰਹਿੰਦਾ
ਪਰਵਾਸੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ
ਇੰਜੀ.

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ ਵਾਟਰ
ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਹਨ
ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
‘ਬੇਨਾਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਾਮ
ਕਹਾਣੀਆਂ’ 1998 ਵਿਚ ਛਪ
ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ
ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ
ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ
ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹਨਾਂ
ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਧਿਅਨ
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਚ ਵੀ ਡੂੰਘੀ
ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ

ਕੁਦਰਤ ਹਰ ਪਲ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ
ਕਰਦੀ,
ਸੁੰਦਰੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਰੰਗ ਭਰਦੀ,
ਮੈਂ ਨਾ ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਾਂ ਭਾਈ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕੌਝੀ ਦੁਨੀਆ
ਸਿਰਜਣ ਤੋਂ
ਵੇਹਲ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਾਂ ਭਾਈ।
ਮਨ ਵਿਚ ਰੰਗ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਭਰਦੀ,
ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਰੰਗ ਜਦ
ਭਰਦੀ,
ਖੀਵਾ ਹੋ ਮੈਂ, ਮਸਤੀ ‘ਚ ਝੁੰਮਦਾ
ਫਿਰਦਾ ਭਾਈ।
ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਫਿਰ ਕੁਝ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ,
ਮੈਂ ਤੇਰਾ, ਹਾਂ ਤੇਰਾ, ਹੀ ਹੋ ਰਹਿੰਦਾ
ਭਾਈ।
ਬੇਖੁੱਦੀ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਆਪੇ ਹੀ
ਭਰਦੀ,
ਆਸ਼ਕ ਨੂੰ ਮਾਸੂਕ, ਮਾਸੂਕ ਨੂੰ
ਆਸ਼ਕ ਇਹੀ ਕਰਦੀ,
ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਰਕ ਨਾ ਕੋਈ
ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਈ।
ਆਸ਼ਕ ਨੂੰ ਮਾਸੂਕ, ਮਾਸੂਕ ਨੂੰ
ਆਸ਼ਕ ਇਹੀ ਕਰਦੀ,
ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਰਕ ਨਾ ਕੋਈ
ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਈ।

ਇੰਜੀ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ
ਸਿਡਨੀ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ
+61419697212

ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ
ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ
ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਸੇ
ਸ਼ਾਹਗੀਰ ਸਿੰਘ
ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਬੀ
ਬੋਲੀ ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ
ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ
ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ
ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਕਾਵਿ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਰ ਰੂਪ ਤੇ ਹੱਥ
ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ
ਮਾਨਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾਕਾਰੀ ਦਾ
ਸਫ਼ਰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ

ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ

ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰ ਮਨਾ
ਇਹ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਏਨੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਜੋ
ਬੜੀਆਂ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਉਦਾਸ ਮਨ ਦੀ ਜੋ ਨੇ
ਕਰਦੀਆਂ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ
ਖੁਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਈਏ
ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਰਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਫਰੋਲਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਜੋ

ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਦੀਆਂ ਨੇ
ਇਹ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਬੀਤੇ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲ ਫਰੋਲ ਕੇ ਨੇ
ਦਸਦੀਆਂ
ਥਾਪੜ ਕੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਨੇ
ਧਰਵਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਬਿਰਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਰਹਣ ਨੂੰ
ਜੋੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿਤੇ
ਅਸਲ ਏਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ
ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਨੇ
ਲਾਉਂਦੇ
ਮਹਿਬੂਬ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਾ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਨਜ਼ਮਾਂ
ਗੱਲ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕਲਮਾਂ
ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਪਏ ਬੜੇ
ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚ ਤਾਂ ਕਢਦੀਆਂ ਨੇ
ਨਿਰਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਉਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚੋਂ ਹਕੀਕਤ ਹੀ
ਬਰਸਦੀ ਹੈ
ਬਿਆਨਦੀਆਂ ਨੇ ਸਦਾ
ਸੱਚ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਮਾਂ
ਉਠਣ ਟੁਰਨ ਤੇ ਅੱਪੜਨ ਵੱਲ ਨੇ
ਮੋੜਦੀਆਂ
ਬੜੀਆਂ ਦਿਲਕਸ਼ ਸ਼ੀਰ ਇਹ ਉਦਾਸ
ਨਜ਼ਮਾਂ ।

ਸ਼ਾਹਗੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਕੈਨੇਡਾ
360 296 2251

ਦੁੱਖਭੰਜਨ
ਰੰਧਾਵਾ ਬਟਾਲੇ
ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ
ਜੰਮਿਆ
ਜਾਇਆ ਹੈ

ਤੇ ਹੁਣ ਪੁਰਤਗਾਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਵੀ
ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਗਹਿਰਾ
ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਰਾਹ ਜਾਂਦਾ
ਫ਼ਕੀਰ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਉਸ
ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਜਗਤ ਦੇ
ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧਰਿਆ ਹੈ
ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ
ਸਾਦਗੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਚਮ ਵੀ
ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਫ਼ਕੀਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕੁਝ ਨਾ
ਕੁਝ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ
ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਮਿੱਟੀ

ਮੈਂ ਵੀ ਮਿੱਟੀ,
ਤੂੰ ਵੀ ਮਿੱਟੀ,
ਅਸੀਂ ਮਿੱਟੀਓ ਮਿੱਟੀ ਹੋਏ।

ਮੇਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ,
ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।
ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਧਾਰੋਂ-ਧਾਰੀਂ ਰੋਏ।
ਇਕ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋਣ ,
ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ।

ਦੂਜਾ ਇਸ਼ਕੇ ਦੇ, ਭੱਠ ਨਿਰਮੋਹੇ ।
ਬਿਨਾਂ ਅਗਨ ਦੇ ,
ਜਲਦਾ ਏ ਦਿਲ ,
ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕੁਲਹਿਣੀ ਛੋਹੇ।
ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ,
ਨੋਚਣ ਪੀੜਾਂ,
ਤੇ ਚੀਸ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੋਹੇ ।
‘ਕੱਲੀ-ਕਾਰੀ’ ਜਿੰਦ ਤੇ,
ਕੱਲਰ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ਼ਕ, ਨੇ ਖਾਧਾ।
ਭੁੱਬਾਂ ਬਣ ਪਟਰਾਣੀ ਆਈਆਂ ,
ਤੇ ਗ਼ਮ ਬਣ ਆਇਆ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ।
ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ,
ਦ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਵਾਅਦਾ।
ਡੰਗਣ ਆ ਕੇ ਨਾਗ ਕਾਲੇ,
ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀਆਂ,
ਖੂਬ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ,
ਭੁੱਬੀਂ ਰੋਵਾਂ ਤ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂਵੇਂ
ਠਹਿਰਾਂ।

ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਠੂਠਾ ਏ,
ਯਾਰੋ ਮੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ,
ਫਰਿਆਦਾਂ ਦਾ।
ਰੋਂਦਾ ਪਿੱਟਦਾ,
ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ,
‘ਦੁੱਖਭੰਜਨਾ’
ਸਿਵਿਆਂ 'ਚੋਂ ਆ ਗਿਆ
ਕਾਫ਼ਲਾ ਯਾਦਾਂ ਦਾ।

ਦੁੱਖਭੰਜਨ ਰੰਧਾਵਾ

ਪੁਰਤਗਾਲ

0351920036369

ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ
ਵੈਨਕੂਵਰ ਵੱਸਦੀ
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਪੰਜ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
ਅਤੇ ਇਕ ਹਾਇਕੂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਚੁੱਕੇ
ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ
ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਚੇਤਨਾ
ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਰਸਰ
ਕੀਤਾ ਹੈ

ਸ਼ਾਮ ਸੁਨਹਿਰੀ

ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ
ਸ਼ਾਮ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਈ ਹੈ
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ
ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ
ਆਣ ਬਸੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਛਣ ਛਣ ਹਵਾ
ਛਾਣਨੀ ਰਾਂਹੀ
ਛਣ ਛਣ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ
ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਕਿਰਨਾਂ
ਮੇਰਾ ਵਿਹੜਾ ਛੱਡ ਰਹੀਆਂ
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ
ਚੁਪਕੇ ਚੁਪਕੇ
ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ
ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ

ਪੁੰਦ ਅਜੀਬ ਬਣਾਈ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਹੁਣ ਵੇਖੋ
ਸ਼ਾਮ ਕੁਝ ਪੁੰਦਲਾਈ ਹੈ
ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ
ਕਮਰੇ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ
ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਦਿਸਦੀ ਹੈ
ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਵੀ
ਚਾਨਣ ਉਸ ਦਾ
ਉਸ ਦੀ ਪਰਛਾਈ ਬਣਦੀ ਹੈ
ਕਮਰੇ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵੀ
ਵੇਖੋ ਝਲਕਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ
ਮੱਧਮ ਮੱਧਮ
ਚਾਲ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸ਼ਾਮ
ਗੂਹੜੀ ਹੋਵੇ
ਤਨਹਾਈ ਦੀ ਚਾਦਰ ਫੈਲੇ
ਚੁਪ ਚੁਪੀਤੇ ਥਪਕੀ ਦੇਵਣ
ਰਾਤ੍ਸਹੇਲੀ ਆਈ ਹੈ
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ
ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਰੰਗ
ਰਾਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਢਲ ਜਾਵੇ
ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ
ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਘਰ
ਰਾਤ ਦੀ ਪਰਛਾਈ ਹੈ
ਸ਼ਾਮ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬਸ
ਕਾਲੀ ਸ਼ਾਹ ਸਿਆਹੀ ਹੈ ॥

ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ

ਕੈਨੇਡਾ

+7788283048

ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਰਮਨੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਵਨ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਹੱਥ ਹੌਲਾ' ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਯੂਰੋਪ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਿਆਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਲੇਖ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਗਰਣ ਦੇ ਪੀ ਟੀ ਸੀ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਨਲਾਈਨ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ

ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਹਾਂ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਖਾਕ ਹਾਂ
ਮੈਂ।
ਜੋ ਕਦੇ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ,
ਉਹ ਗਮਾਂ ਦੀ ਰਾਤ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ

ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਰੁੱਸ ਪਰ ਯਕੀਨ ਕਰ,
ਤੇਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਹਾਂ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਖਾਕ ਹਾਂ
ਮੈਂ।
ਤੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ,
ਇੱਕ ਟੁੱਕ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਛੁਪਾਏ ਆਪਣਾ
ਮੁੱਖ,
ਤੇਰੇ ਹੀ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨਕਾਬ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਏ,
ਓਹ ਇਕਰਾਰ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਹਾਂ,
ਕੱਲ ਨੂੰ ਖਾਕ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜੋ ਕਦੇ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਏਗੀ,
ਓਹ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜੋ ਕਦੇ ਤੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਸੁਣ ਨਾ
ਸਕਿਆ,
ਓਹ ਤੇਰੀ ਅਣਕਹੀ ਬਾਤ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਤੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਗੀ,
ਤੇ ਤੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ,
ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਹਾਂ ਮੈਂ।
ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਹਾਂ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਖਾਕ ਹਾਂ
ਮੈਂ।

ਪਵਨ ਪਰਵਾਸੀ
ਜਰਮਨੀ

+4915221870730

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
ਦੇ ਪਿੰਡ ਖ਼ਰਲ
ਖ਼ਰਦ ਦੇ
ਜੰਮਪਲ ਰੋਮੀ

ਬੈਂਸ ਨੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਰਿਚਮੰਡ
ਵਰਜੀਨੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੈਣ
ਬਸੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ
ਵਿੱਚ ਰੋਮੀ ਬੈਂਸ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ
ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ
ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੀਤ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਆਨੰਦਮਈ
ਸੱਭਿਅਕ ਹੋਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ
ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੇ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਈ
ਅਣਛੋਹੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ
ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ

ਕਵਿਤਾ ਵਰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਬਣਕੇ

ਕਵਿਤਾ ਵਰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਬਣਕੇ, ਰੋਮ
ਰੋਮ ਸਮਾਈ।
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਸਾਂਝ ਸਦਾ
ਲਈ ਪਾਈ।

ਪਰਵਾਸ

ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2021

ਲੋਕ ਗੀਤ ਸਦੀਵ ਕੋਈ, ਬਹਿਰ
ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਲੱਗੇ,
ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਜਿਹੀ, ਵਾਰ
ਵਾਰ ਜਿੰਦ ਠੱਗੇ।
ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ
ਖ਼ਾਸ ਰੁਬਾਈ,
ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕਰਦੀ,
ਕਾਇਨਾਤ ਸੁਦਾਈ।
ਉਹਦੀ ਇਸ਼ਕ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ, ਮੈਂ
ਉੱਤਰ ਪੂਰਾ ਜਾਵਾਂ,
ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਹਤ ਨਾ ਮੇਰੀ, ਰੱਬ ਤੋਂ
ਏਹੀ ਚਾਹਵਾਂ।
ਮੁਹੱਬਤ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਹ ਮੁਹੱਬਤ, ਰਾਜ
ਮੁਹੱਬਤ ਜਾਣੇ,
ਪਰ ਉਸ ਬਿਨ ਨਾ ਫਰਕਦੇ, ਹੁਣ
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਨਿਮਾਣੇ।
ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ ਉਸਦੇ, ਜਿਸ ਮੈਨੂੰ
ਦਿਲਬਰ ਚੁਣਿਆ।
ਸੱਜਦੇ ਕਰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਦਿਲ ਹਰ
ਸਾਹ ਸੁਣਿਆ।
ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਮਹਿਬੂਬ ਮੇਰੀ, ਰੋਮੀ ਲੱਗੇ
ਵਾਂਗ ਖੁਦਾ,
ਰੂਹ ਰਹਿਬਰ ਤੋਂ ਰਹਿਣਾ ਲੋਚੇ, ਨਾ
ਇੱਕ ਪਲ ਜੁਦਾ।

ਰੋਮੀ ਬੈਂਸ ਖਰਲਾਂ
ਰਿਚਮੰਡ ਵਰਜੀਨੀਆ
+18044053007

ਪਿਛਲੇ ਤੇਈ ਸਾਲਾਂ
ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਰਹਿ
ਰਹੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ
ਚੰਨ ਕਵਿੱਤਰੀ ਵੀ ਹੈ
ਗਾਇਕਾ ਵੀ ਤੇ
ਸਮਾਜ ਸੇਵਿਕਾ ਵੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ
‘ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਸੱਲ’ ‘ਕਿਵੇਂ ਸਰਾਂ ਸੱਲ’
‘ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਦਾ ਸੁਮੇਲ’ ਅਤੇ ਛੇ
ਸਾਂਝੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ
ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਬਾਈ ਸਾਲਾਂ
ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ
ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਕਲਾਸਾਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਓਂਟਾਰੀਓ ਫਰੈਂਡਜ਼ ਕਲੱਬ ਦੇ ਇਸਤਰੀ
ਵਿੰਗ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵੀ ਹਨ

ਬੋਹੜ ਦਾ ਰੁੱਖ

ਬੋਹੜ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨੇ,
ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ
ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲਾਡ ਦੇ,
ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਕੇ

ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਰੋ ਰੋ ਕਹੇ ਸੁਣੇ,
ਲੋਕਾਂ ਦਿਆਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ
ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਤੋੜ ਖਾਧੀਆਂ
ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲਾਂ ਨੂੰ

ਚਿੜੀਆਂ, ਕਾਂਵਾਂ, ਘੁੱਗੀਆਂ ਜਦੋਂ,
ਬੜਾ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਸੀ
ਚੇਤੇ ਆਈਆਂ ਸੰਤੋਂ, ਬੰਤੋਂ ਨੇ
ਰਲ ਗਿੱਧਾ ਜਦ ਪਾਇਆ ਸੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ‘ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ,
ਕਹਿੰਦੇ ਬੋਹੜ ਨੂੰ ਕੱਟੀਏ
ਮੈਂ ਵੀ ਖਰੀਆਂ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈਆਂ
ਸੁਣ ਮੇਰੀਏ ਬੱਚੀਏ

ਸਾਹ ਸਾਹ ਨਾਲ ਹਵਾਵਾਂ ਠੰਡੀਆਂ,
ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆਵਾਂ,
ਵੱਸਦਾ ਰਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ,
ਸਦਾ ਕਰਾਂ ਦੁਆਵਾਂ

ਯਾਦਾਂ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ
ਕਿੰਨੀਆਂ, ਵੇਖ ਤੂੰ ਜੁੜੀਆਂ
ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ, ਸੇਵੀਆਂ
ਵੱਟਦੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ
ਬੁੜੀਆਂ

ਮੈਂ ਸੁੱਖ ਦੇਵਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਗਾ,
ਝੂਠ ਨਾ ਮੇਰਿਆਂ ਬੋਲਾਂ ਚ,
ਪੰਛੀ ਭੁੱਖੇ ਭੁੱਜਦੇ ਆਉਂਦੇ
ਢਿੱਡ ਭਰਦੇ ਮੇਰੀਆਂ ਗੋਲਾਂ ਤੋਂ

ਸਾਫ ਤੇ ਸੁਥਰੀ ਹਵਾ ਕੁਦਰਤੀ,
ਨਿਕਲੇ ਮੇਰਿਆਂ ਸਾਹਾਂ ਚ, ਲੱਗੇ
ਵੰਡਣ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ,
ਰੁਕ ਗਏ ਸੁਣ ਮੇਰੀਆਂ ਧਾਹਾਂ ਨੂੰ

ਪੱਕਾ ਥੜ੍ਹਾ ਕੁਲਵੰਤ ਬਣਾਇਆ,
ਸਾਂਝਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨੇ ਪਾਈਆਂ,
ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਪਿਆਰ ਨੇ,
ਕਹਿੰਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾ ਦੁਹਾਈਆਂ

ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਚੰਨ

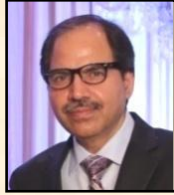
ਫਰਾਂਸ

7006001635

ਨਜ਼ਮ

ਐਸਕੁਮ ਐਸਵਿਕ (ਐਸ)

ਐਸਕੁਮ
ਐਸਵਿਕ
(ਐਸ)
ਅਮਰੀਕਾ
ਵੱਸਦਾ

ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ
ਮਾਧਿਅਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ
ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ
ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੋ ਹਾਵ-ਭਾਵ
ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।
ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵੱਲ ਪਰਤ
ਆਉਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਦਿਲੀ
ਮੁਬਾਰਕ

ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਨਾਗਰਿਕ, ਅਮਰੀਕਾ
ਦਾ ਭਾਈ ਬਣਨਾ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼-ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਵਾਲੀ ਭੱਠੀ,
ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਸੜਣਾ

ਮਣਾਂ ਮੂਹੀਂ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕੰਮ, ਨੋਟਾਂ ਦੀ
ਲੱਗੇ ਪੰਡ ਬਈ
ਅੜਿੱਕੇ ਚੜ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ, ਕਈ ਕਰਾ
ਲੈਣ ਝੰਡ ਬਈ

ਨਾ ਜਾ ਅਮਰੀਕਾ, ਬੜਾ ਰੋਕਿਆ ਸੀ
ਭੈਣਾਂ ਨੇ
ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਦੇ ਹਾਉਕਿਆਂ, ਤੇ ਮਾਂ ਦੇ
ਗਿਲੇ ਨੈਣਾਂ ਨੇ

ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਬਾਪੂ ਕਰੂੰ, ਖੂਬ ਮੈਂ
ਕੁੜਮਾਈ ਜੀ
ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਪੈਲੀ ਵੇਚੀ,
ਤੇ ਐੱਫ ਡੀ ਤੁੜਵਾਈ ਜੀ

ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਦੀ ਛੁਪ ਛੁਪ, ਜੰਗਲਾਂ
ਥੀਂ ਖਾਕ ਫੱਕਦੇ
ਫੜੇ ਗਏ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਾਲੀ, ਕੰਧ ਨੂੰ
ਕਈ ਟੱਪਦੇ

ਪੱਤੇ-ਪੁੱਤੇ ਖਾ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ,
ਭਰਨਾ ਸੀ ਪੇਟ ਨੂੰ
ਭੁੱਖ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕੀ, ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ
ਦੀ ਲਪੇਟ ਨੂੰ

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੇਇਮਾਨਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ
ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਬਿਠਾ ਤਾ

ਨਜ਼ਮ

ਐਸ਼ਕੁਮ ਐਸ਼ਵਿਕ (ਐਸ਼)

ਖ਼ਬਰੇ ਕਿਹੜੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ
ਡੁਬਾ 'ਤਾ

ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਬਾਰਡਰ,
ਕਈਆਂ ਪਾਰ ਕਰਵਾ ਤਾ
ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੌਣ ਤੇ ਮੈਂ ਕੌਣ, ਗੱਲ ਦਾ
ਭੋਗ ਪਵਾ ਤਾ

ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਈ,
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੰਘਾਵਦੇ
ਡਰ ਵਿੱਚ ਜਿਓ ਜਿਓ ਕੇ, ਸਾਰਾ
ਚੈਨ ਗਵਾਂਵਦੇ

ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਵਿਗੜ, ਵਿਖਾਈ
ਬੇਪਰਵਾਈ ਜੀ
ਝਾੜ ਆ ਗਏ ਝੋਲੀ, ਇਕ ਪੈਨੀ ਨਾ
ਕਮਾਈ ਜੀ

ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੇ ਉਹ, ਜਿਨਾਂ
ਆਪਣਿਆਂ ਸਦਾਇਆ ਏ
ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਅਮਰੀਕੀ
ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਇਆ ਏ

ਆਦਮੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇ, ਬਣ
ਕੇ ਜ਼ਰੀਆ ਜੀ
ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਬਣੇ, ਰੱਖੋ ਉੱਚਾ
ਨਜ਼ਰੀਆ ਜੀ

ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਦੇ, ਤੇ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਸੱਦਿਆ ਆਂਵਦਾ
ਅੰਨ-ਜਲ ਦਾ ਏ ਖੇਲ ਸਾਰਾ, ਉਹ
ਮਾਲਿਕ ਰਚਾਂਵਦਾ

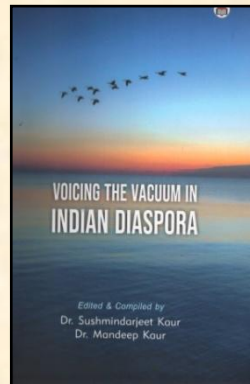
ਕਰਿਓ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਲ, ਨਵੀਂ
ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਬੇਲੀਓ
ਨਵੀਂਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਪਾਵਾਂ ਤੁਹਾਡੇ,
ਆਓ ਨੀ ਹਥੇਲੀਓ

ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲੋਂ ਸੋਹਣੀ ਨੀ ਕੋਈ
ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ
ਅਮਰੀਕਾ ਹੈ ਮਹਾਨ, ਬਸ ਇਹੀ ਹੈ
ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ

ਐਸ਼ਕੁਮ ਐਸ਼ਵਿਕ (ਐਸ਼)

ਅਮਰੀਕਾ

016992256012

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ
ਜੰਮਪਲ
ਰਮਿੰਦਰ ਰਮੀ
ਵਾਲੀਆ ਦੀ

ਰੁਚੀ ਸਾਹਿਤ ਪੜਨ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ 2007 ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ, ਲੇਖ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਲੇਠੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ 'ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਾਂ' ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦਸਤਕ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਾਂ ਕਦੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਹਾਲ ਮੇਰਾ ਵੀ ਪੁੱਛ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਰਦਾਂ ਤੇ ਮੱਲੂਮ ਵੀ ਲਗਾ ਜਾਇਆ ਕਰੋ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਐਵੇਂ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਨਾ ਰੁੱਸ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਇਆ ਕਰੋ

ਪਰਵਾਸ

ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2021

ਕਦੀ ਆ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਲਾਇਆ ਵੀ ਕਰੋ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਕਦੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਇਆ ਕਰੋ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਕਰੋ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਵੀ ਸੁਣ ਜਾਇਆ ਕਰੋ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਛੱਡੋ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਝਮੇਲੇ ਗੀਤ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗਾਇਆ ਵੀ ਕਰੋ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਨਾ ਕਰ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਸੱਜਣਾ ਇਹ ਤਨ ਤਾਂ ਹੈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਸੱਜਣਾ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇ ਸੱਜਣਾ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਬੇਹਾਲ ਵੇ ਸੱਜਣਾ

ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੇ ਮਿਲ ਜਾ ਵੇ ਸੱਜਣਾ ਮੇਰੀ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਵੇ ਸੱਜਣਾ

**ਰਮਿੰਦਰ ਰਮੀ
ਬਰੈਂਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ
+1 (647) 919-9023**

ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਸੀ
ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ
ਕੌਰ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਹਿਤ ਦੀ
ਝੋਲੀ ਵਿਚ

ਹੁਣ ਤੱਕ 14 ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾ ਚੁੱਕੇ
ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 4
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 4 ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਖ਼ਾਸ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ।
ਮਾਨਵੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ
ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ
ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ
ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ

ਆਕਾਸ਼ ਮੇਰਾ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋ
ਭਰਪੂਰ ।
ਛੂਹਣਾ ਹੈ ਪਰ ਕਹਿਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ
ਜ਼ਰੂਰ ।

ਕਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਨੇਰ੍ਹਾ ਸੀ
ਮਗਰੂਰ ।
ਦੇਖ ਤਮਾਚਾ ਇੱਕ ਛਿੱਟ ਚਾਨਣ
ਦਾ ਹਜ਼ੂਰ ।

ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸਿਤਮਗਰ

ਬੋਲਣ ਲਈ ਨਾ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਰ
ਮਜਬੂਰ ।

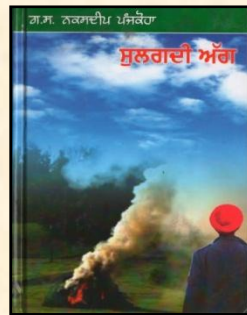
ਝਰਨੇ ਖ਼ਾਰੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਵੀ ਡਲੁਕਦੇ
ਸੱਜਣ ਦਾ ਪਰ ਕੋਸਾ ਅੱਥਰੂ ਭਰੇ
ਸਰੂਰ ।

ਰਹਿ ਰਹਿ ਦੇਵੇਂ ਵਾ ਕਿਉਂ ਦੱਬੀ
ਅੱਗ ਨੂੰ ।
ਭਾਂਬੜਾਂ ਨੂੰ ਮੱਚਣ ਲਈ ਨਾ ਕਰ
ਮਜਬੂਰ ।

ਟੋਏ, ਟਿੱਬੇ, ਕਿੱਲ, ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ
ਤਾਰਾਂ ਦਾ
ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਅਪਣਾ
ਗਰੂਰ ।

ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਕੈਨੇਡਾ

+1 (365) 778-1819

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਬਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ

ਲਾਇਲਪੁਰ

ਖ਼ਾਲਸਾ

ਕਾਲਜ

ਜਲੰਧਰ

ਉਪਰੰਤ ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ
ਹੁਸ਼ਿਆਪੁਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਅਤੇ
ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਜੰਡਿਆਲਾ ਦੇ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ
ਮੁਕਤ ਹੋਏ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ
ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰੋ.
ਪਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰੁਚੀ ਮੂਲ
ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ
ਨਾਚਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭੰਗੜੇ ਵਿਚ
ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਵੀ
ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ

ਜਦ ਘੁੰਮਣਾ ਫਿਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ
ਹੋ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਬਹਿੰਦੇ ਹੋ

ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ

ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਵੀ
ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ

ਤਾਂ ਸਮਝੋ

ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ

ਜਦ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾ
ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ

ਕੁੱਦਰਤ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ
ਬਹਿੰਦੇ ਹੋ

ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਿਲਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ

ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਝ ਲੱਗਣ
ਲਗਦਾ ਹੈ

ਤਾਂ ਸਮਝੋ

ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਦ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ
ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਘਸੇ ਪਿਟੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼
ਚਲਦੇ ਹੋ

ਆਪਣੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ
ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ

ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ
ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਦਾ
ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੂਜੇ ਤੇ ਧਰਦੇ ਹੋ

ਤਾਂ ਸਮਝੋ
ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ।

ਜਦ ਆਪਣਾ ਸਵੈਮਾਣ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ
ਆਪਣੀ ਕਦਰ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਕਰਦੇ
ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ
ਹੋ
ਅਣਜਾਣ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਕ ਤਿਓੜੀ
ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਨਾ
ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੋ
ਤਾਂ ਸਮਝੋ
ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ।

ਉੱਸਲ ਵੱਟੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਪੂਰਾ ਕਰਨੋ ਸੰਗਦੇ ਹੋ
ਆਪਣੇ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣੋ ਵੀ
ਡਰਦੇ ਹੋ

ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜੋਖਮ
ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ

ਕਦੇ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਚੀਕ ਬੁਲਬੁਲੀ
ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ
ਤਾਂ ਸਮਝੋ

ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ।

ਜਦ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਦਬਾਉਂਦੇ ਹੋ
ਨਾ ਕੁਝ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਨਾ ਕੁਝ ਦੱਸਦੇ ਹੋ
ਨਾ ਰੋਂਦੇ ਹੋ ਨਾ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਖੋਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ
ਕਰਦੇ ਹੋ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੂੰਹ ਮੋੜ
ਲੈਂਦੇ ਹੋ
ਤਾਂ ਸਮਝੋ
ਤੁਸੀਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ
ਹੋ।

ਪਾਬਲੋ ਨਰੂਦਾ ਦੀ ਨਜ਼ਮ you start
dying slowly ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ
ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ
+(209)328-3316

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਿਡਨੀ ਵੱਸਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿਖੇ ਲੱਗਪਗ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਨਿਬੰਧਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿਡਨੀ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'News Magazine' ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੇਸ਼ ਹੈ ਅਜੋਕੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੱਜਰੀ ਕਹਾਣੀ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ। ਡਨਲਪ ਦੇ ਗੱਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੈਂਡ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਟਾਇਲਟ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਾਲਕੋਨੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਅਲੱਗ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਟੇਬਲਲੈਂਪ ਹੈ, ਬਿਲਟ-ਇਨ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ਗਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਏ, ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਤੇ ਲਾਂਡਰੀ ਏ ਜਿੱਥੇ ਧੋਬੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਅੰਦਰ ਡਾਈਨਿੰਗ ਹਾਲ ਏ, ਮੈਸ ਏ, ਇਸ ਮੈਸ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਸਸਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮੈਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਦੇਖਣ ਦਾ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਏ ਵਗੈਰਾ-ਵਗੈਰਾ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਏ। ਸਾਹਮਣੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਹਨ। ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸੜਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਹਨ। ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਹੋਸਟਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਉਜਾੜ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਵਿਮਿੰਗ ਪੂਲ ਏ ਤੇ ਜਿਮਨੇਜ਼ੀਅਮ ਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਅੱਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੁੱਚਕ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੈਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋਈਏ। ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਂਟਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਇੱਥੇ ਚਾਹ, ਕਾਫ਼ੀ, ਡੋਸਾ, ਵੜਾ, ਆਮਲੇਟ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਨੈਕਸ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਇਸ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਹਿਮਾ-ਗਹਿਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਕਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਂ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰਚੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਆਪਸੀ ਦੋਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨੇੜਤਾਵਾਂ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੋਖਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਏ। ਨਾਲੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਿੱਛਿਓਂ ਕੋਈ ਦੋਸਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਗਾਹ ਇੱਕਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੁਕੂਲ ਏ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤੀ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਓਨੀ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਰਮੀ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਰਦ ਢੁੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਦ ਮਰਜ਼ੀ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਦੱਸ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਰਹਿ ਵੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੰਝ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਗਾਹ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਐਸੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਦੀ ਕਿਆਸਰਾਈ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਕਈ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੀਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਦਉਪਯੋਗ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੰਝ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਬਕੇ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਟਾਫ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਧਿਆਪਕ ਐਸੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਖ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸੈਨੇਟ ਅਤੇ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਕਸਰ ਗੇੜੇ ਮਾਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਇੱਥੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਵਾਕਫੀਅਤ ਅਤੇ ਰਸੂਖ ਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਰਜ਼ੀ ਰਹੀ ਜਾਵੇ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇੱਥੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਅਮਲਾ ਫੈਲਾ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸਤ ਹੀ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਟ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਟੀਚਰ

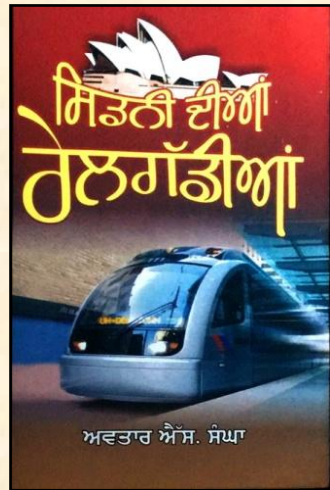
ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਿਕਸ਼ਾ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੱਲੇਦਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੁਖਾਂਤ ਏ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੱਭੂ ਪੰਜੂ ਬੰਦਾ ਵੀ ਇੰਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮੂਹਰੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਸਿਫਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੁੱਕੀ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਜਦ ਉਹ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਵਤਾ ਸਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਉਸਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਪੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਖੈਰ ਮਕੱਦਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਾਂਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸੈਨੇਟ ਤੇ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਤਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਹੀ

ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦਾ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਾਲੇ ਹੌਲੀਡੇਅ ਹੋਮ ਵਿੱਚ ਹਨੀਮੂਨ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਜਦ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਸੈਨੇਟਰ ਰਾਹੀਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਪੁਆ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਈ।

ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਤੇ ਕਾਂਤਾ ਵੀ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਪੇਪਰ ਮਾਰਕਿੰਗ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਸਨ। ਪਿੱਛਿਓਂ ਉਹ ਅਲੱਗ ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਹ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ 17 ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੇ ਉਤਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਟੋ ਫੜਿਆ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

“ਆਪਾਂ ਪਿੱਛਿਓਂ ਤਾਂ ਇੱਕਲੇ ਇੱਕਲੇ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾ ਕੋਈ ਭਸੂੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਉਧਰੋਂ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਪਰ ਮਾਰਕ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੋਵੇ”, ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਆਟੋ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਡਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ।

“ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ। ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਏ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਡ ਆਪਣੇ ਸੈਟ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਇਓ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣ ਨਿਕਲ ਜਾਵਾਂਗੇ,” ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਕਾਂਤਾ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗਲਤ ਨਾ ਸਮਝੀ ਜਾਇਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਵੀ ਘੁੰਮਣ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਈਵਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਂਟਰ 'ਚ ਵੀ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਿਨਮੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੱਕਰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਹੀ ਏ।”

“ਉਹ ਕੀ ?”

“ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਦਾਨ ਲੜਕੀ ਵਾਂਗ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਸਮਝਣਾ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ।”

“.....”, ਕਾਂਤਾ ਦੇ ਇੰਝ ਕਹਿਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਬੋਲਿਆ ਕੁੱਝ ਨਾ।

“ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ ? ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਜਦ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨਾਲ ਕੋਰੀ ਕਰਾਰੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪਵੇਗਾ ਹੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਮਰਦ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਚ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿਛਲੀਆਂ ਇੱਕ ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਸੋਚਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਘੜੀ ਪਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲਈਏ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਬੂਤਰੀ ਆਪੇ ਅੱਧ ਝੜੇ ਖੰਭ ਲੈ ਕੇ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਫਿਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਮੈਂ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਫਰਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਦੋ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕਹੋ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵੀ ਸੁਣਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।”

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

“ਜੇ ਮਰਜੀ ਸੁਣਾਓ, ਮੈਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ, ਹੁਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋ ?”

“ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਸ਼ਿਵ। ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਬਾਨ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਗਿਆ।”

“ਅਰਸ਼ਾਦ।”

“ਇਹਨਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਦੀ ਭਲੀ ਪੁੱਛੀ

ਇਸ ਜਾਤ ਤੋਂ ਰਾਣੀਏ ਭਲੇ ਕੁੱਤੇ

ਬੇਹੀਆਂ ਖਾਇ ਕੇ ਰਾਖੀਆਂ ਕਰਨ ਜਿਹੜੇ

ਛੱਡਣ ਦਰ ਨਾ ਖਾਇ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਜੁੱਤੇ।”

“ਕਾਂਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ੋਦਾਈ ਹਾਂ। ਤੇਰਾ ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਖੂਬ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਏ।”

“ਕਿਤੇ ਦੂਜਾ ਸ਼ੌਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਵਾਲਾ ?”

“ਉਹ ਕਿਹੜਾ ?”

“ਬੜੇ ਨਾਦਾਨ ਹੋ। ਉਹਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ?”

“ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ।”

“ਹਾਂ, ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਮਝ ਗਏ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਆ ਗਿਆ ਏ। ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਰਾਂਗੇ ਜੇ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਤਾਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਪਰਚੇ ਦੇਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਵਕਤ ਮਿਲਿਆ ਕਰੂ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਮਾਰਕਿੰਗ ਵੀ ਸਿਰਫ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਏ।”

“ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਵਜੇ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਿਆ ਜਾਵੇ ?”

“ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਜਾ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਫਿਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੁਕੰਨੇ ਰਹਿਣਾ ਪਊ। ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀਏ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟੀਏ ਹੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਫਿਕਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 6 ਕੁ ਵਜੇ ਕੈਂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਪੀਣ ਆ ਜਾਇਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ ਕਿ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਮੌਸਮ ਕੈਸਾ ਏ। ਆਓ ਉਤਰ ਜਾਈਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਆਟੋ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਅਗਰ ਇੱਕਠੇ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਲਿਓ।”

ਦੋਨੋਂ ਆਟੋ ਤੋਂ ਇਵੇਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਆਟੋ ਫੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੁਕਿੰਗ ਦਿਖਾਈ। ਬਾਬੂ ਨੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ਗਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਦੇ

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਾਂਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ 4 ਨੰਬਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮਿਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ 22 ਨੰਬਰ।

ਸਮਾਨ ਅੰਦਰ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੱਖਾ ਛੱਡ ਲਿਆ। ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਿਆਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਉਹ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਬੈਠ ਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਪੈਰ ਅਜੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਮਕਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ...

ਬੜੀ ਕੁਰੱਖਤ ਔਰਤ ਏ.....ਸੋਚਿਆ ਕੀ ਸੀ, ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਏ...ਸਭ ਔਰਤਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਏਦਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ.....ਔਰਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੱਧ ਸੋਚਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ...ਤਾਂ ਹੀ ਕਈ ਕੰਵਾਰੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ...ਕਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਲੱਭਦੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ.....ਉਹ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਵਾਲੀ ਅਨੀਤਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਲੱਭਦੀ ਰਹੀ ...ਹੁਣ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਏ.....ਜਦ ਹੁਣ ਛੜੀ ਰਹਿ ਗਈ ਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਕੁਮਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈਨਹੀਂ, ਇੰਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.....ਅਗਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੀ ਲੈਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ?.....ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਥੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੀ ਰਹੀ...ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਬਥੇਰੀ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ...ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿੱਧਰੇ ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਪਵੇ। ਦਿਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦੇ ਲੈਂਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਦੀ ਘੰਟਾ ਕੁ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਖ ਲੱਗਣ ਤੇ ਵੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਉੱਭੜ ਕੇ ਉਠਿਆ। ਧੁੱਪ ਨੀਵੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਢਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਪੰਜ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਛੇ ਵਜੇ ਕੈਂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਛੇ ਵਜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੈਂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲੇ ਜਾਣ। ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਸਫਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਮੈਲੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਅਗਰ ਮੈਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਬਦਲਣੇ ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਮਦਮਸਤ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਤਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਮਸ਼ੂਕ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਵੇ।

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਨਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੈਸ ਕੀਤਾ ਸੂਟ ਪਹਿਨ ਲਿਆ। ਬੂਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲਿਸ਼ਕਾ ਲਿਆ। ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲਾ ਬਟਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੱਖ ਕੇ ਧੌਣ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਊਡਰ ਵੀ ਭੁੱਕ ਲਿਆ। ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਪਰਫਿਊਮ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾਰ ਲਈ।

“ਤੂੰ ਹੈ ਮੁਹੀਤੇ ਬੇਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਹੂੰ ਜ਼ਰਾ ਸੀ ਆਬਜੂ
ਯਾ ਮੁਝੇ ਹਮਕਿਨਾਰ ਕਰ ਯਾ ਮੁਝੇ ਬੇਕਿਨਾਰ ਕਰ।

ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਦਫ ਤੋ ਤੇਰੇ ਹਾਥ ਮੇਰੇ ਗੂਹਰ ਕੀ ਆਬਰੂ।

ਮੈਂ ਹੂੰ ਖਜ਼ਫ ਤੋ ਤੂੰ ਮੁਝੇ ਗੌਹਰੇ ਸ਼ਾਹਵਾਰ ਕਰੌ

ਉਹ ਇੱਕਬਾਲ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਗੁਣਗੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਦ ਉਹ ਛੇ ਵਜੇ ਕੈਂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਾਂਤਾ ਉੱਥੇ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋਚਦਾ ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਐਵੇਂ ਝੂਠਾ ਹੀ ਵਾਅਦਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਉੱਥੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਮੈਡਮਾਂ ਵੀ ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਚੁਸਕੀਆਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਨਜ਼ਰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੇਪਰ ਮਾਰਕਿੰਗ ਅਜੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਟੇਬਲ ਮਾਰਕਿੰਗ ਦਾ ਉਸਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਚੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟੇਬਲ ਮਾਰਕਿੰਗ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਪਰਚੇ ਦੇਖਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੇਪਰ ਮਾਰਕਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਕਾਂਤਾ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਲੁਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਕਾਂਤਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਰੀ ਆ ਟਪਕੀ।

ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਾੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੋਤੀ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਲੀਵਲੈਸ ਬਲਾਊਜ਼ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਬਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਲੰਬੀ ਗਰਦਨ ਵੱਧ ਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੇਅਰ ਕੱਟ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਵਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੋਨੀ ਟੇਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਚੂੜੀ ਉਸਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਨੂੰ

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦ ਕਲਫ ਕਰੀਮ ਨਾਲ ਮਹਿਕਾਂ ਛੱਡਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਰਦੂ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਆ ਗਿਆ :
ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਹਨੇ ਰੰਗੀਨ ਕੀ ਜੁਨੂਖੇਜ਼ ਮਹਿਕ

ਖੁਆਵ ਬਨ ਕਰ ਮੇਰੇ ਜ਼ਹਿਨ ਮੇਂ ਲਹਿਰਾਤੀ ਹੈ।

ਜੂੰ ਅਚਾਨਕ ਤੇਰੇ ਆਰਿਜ਼ ਕਾ ਖਿਆਲ ਆਤਾ ਹੈ

ਜੈਸੇ ਜੁਲਮਤ ਮੇ ਕੋਈ ਸ਼ਮਾਂ ਭੜਕ ਉਠਤੀ ਹੈ।

ਉਸਨੇ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਜੇ ਕਾਂਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਅਰੋ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਅਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਵਾਸਤੇ ਗੁੰਝਲ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਪੌੜੀ ਪੌੜਾ ਦਰ ਪੌੜਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਾਂਤਾ ਉਸਨੂੰ ਟੀਸੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਪੌੜੀ ਚੁੱਕ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਲਈ ਵਾਪਸ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਹਲਾ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸੰਭਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕਾਂਤਾ ਮੈਂ ਚਾਹ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਏ।”

“ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਝ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਂਗੀ ?”

“ਅਗਰ ਨਾ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਚਾਹ ਕਿਹੜੀ ਸੈਂਕੜੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਏ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸੋ ਫੀਸਦੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੋਗੇ।”

“ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਵਾਂ ?” “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਵੋਗੇ।”

“ਅੱਛਾ ! ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਏ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ?”

“ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਏ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਅੱਜ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੱਗਦੀ ਏ। ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ?”

“ਜਿਧਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ” “ਬੀਲ ਵੱਲ ਚਲੀਏ ?”

“ਮੈਂ ਐਨੀ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।”

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

“ਆਟੋ ’ਤੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਆਟੋ ’ਤੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣਾ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਘੰਟਾ ਕੁ ਉਥੇ ਫਿਰ ਤੁਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਨਾਲੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖਾਣਾ ਖਾ ਆਵਾਂਗੇ।”

“ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ।”

“ਤਾਂ ਫਿਰ 17 ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਚਲੀਏ ? ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਬੈਠ ਲਵਾਂਗੇ। ਫਿਲਮ ਤੋਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗੀ। ਬਾਹਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਦੇਖੋ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਸੜਕ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਖੜ੍ਹੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ’ਚੋਂ ਛਣ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਕਿੰਨੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪੇੜ ਇਸ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਸਪਰਸ਼ ਪੇੜਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਹਦੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਏ। ਇਸਨੂੰ ਡਰ ਏ ਕਿ ਪੇੜ ਇਸਨੂੰ ਮਸਲ ਹੀ ਨਾ ਦੇਣ। ਇਹ ਪੇੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੜਾ ਈ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸਵੱਛ ਹੈ। ਦਿਨ ਭਰ ਗਰਮੀ ਨੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੰਬੀ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਵਧੀਆ ਰਹੇਗੀ। ਹਾਂ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

“ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਬੈਠ ਵੀ ਹੋ ਜਾਊ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੈਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਊ।”

ਫਿਰ ਦੋਨੋਂ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੜਕ ’ਤੇ ਟਹਿਲਦੇ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ।

“ਇਹ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਂਟਰ 74-75 ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਐੱਮ. ਏ. ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਅਕਸਰ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਂ ?”

“ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਜਾਂ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਂ ?”

“ਇੰਝ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੱਧ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਸਹੇਲੀਆਂ ਸਨ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਸੁਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸਹੇਲੀ ਨੀ ਬਣਾਈ।” “ਸਭ ਮਰਦ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਫਿਰਨ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਐਵੇਂ ਛਾਣਬੀਨ ਕਰੀ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੱਕਾ ਠਾਣ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦ ਦੀ ਪੂਰੀ ਛਾਣਬੀਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਾਂਗੀ।”

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

“ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਇੱਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਛਾਣਬੀਨ ਹੀ ਚੱਲੀ ਜਾਉ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਰੀ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ? ”

“ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਨੇ” “ਕੀ ਭਾਵ ?”

“ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ! ਵੈਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸ਼ੋਰਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸਮਾਰਟ ਏ, ਨਾਮ ਵੀ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਵਧਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ ਜਾਵੇ।”

“ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਛੋਹਰਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ? ਮੈਂ ਅਜੇ ਛੋਹਰਾ ਹੀ ਹਾਂ ? 28 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਚਲਿਆ ਹਾਂ।”

ਇਨੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਂਟਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੋਲ ਮਟੋਲ ਰੈਂਪ ਚੜ੍ਹਦੇ ਉਪਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੇਬਲ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ।

“ਕੀ ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ?” ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ।

“ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਆ ਦਿਓਗੇ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੋਸਾ ਖੁਆਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਸੁਣਿਐ ਇੱਥੇ ਡੋਸਾ ਤੇ ਵੜਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬਣਦਾ ਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇਗਾ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਵੱਧ ਲੱਗਦਾ ਏ। ਸੁਣਿਆ ਇੱਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਭੇਲ ਪੂੜੀ ਦੇ ਬੜੇ ਸ਼ੌਂਕੀਨ ਨੇ। ਜੇ ਭੇਲ ਪੂੜੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਾਲ ਮੱਖਣੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ ?

“ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਢੁੱਚਰਾਂ ਭੇੜ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਮੱਖਣੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ।”

“ਕਾਂਤਾ ਜੀ, ਕਿਉਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ? ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਰੇ ਭੇਲ ਪੂੜੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।”

“ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਰਦ ਹੋ ?”

“ਔਫ਼ ਕੋਰਸ ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ‘ਲੋਕ’ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ‘ਮਰਦ’ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋ। ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ.....।”

“ਵੱਹਟ ਡੂ ਯੂ ਮੀਨ ?”

“ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ।

(Inscrutable are the ways of a woman's heart)”

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

“ਤੁਸੀਂ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਭਗਤ ਲਗਦੇ ਹੋ ? ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਕਰਿਆ ਕਰੋਗੇ ?”

“ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਜਿੱਥੇ ਦੋਨੋਂ ਬਰਾਬਰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ, ਬਰਾਬਰ ਕਮਾਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਅਬ ਨਹੀਂ ਝੱਲਦਾ।”

“ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੂਰੇ ਮਾਹਰ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਤੇ ਮੈਕੀਆਵਲੀ ਤੇ ਕੋਟਲਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ?”

“ਕਾਂਤਾ ਜੀ, ਛੱਡੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ। ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਦੱਸੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕੀ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ?”

“ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਤਿੰਨ ਸਵਾਲ ਹਨ।” “ਕੀ, ਕੀ ?”

“ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਅਜੇ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਲਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਚੋਖਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਘਰੇਲੂ ਇਸਤਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਪ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਏ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਕਿਸੇ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ। ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਕੱਚੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਵੈਸੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੋ। ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਵੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜਾਂ ਜਿਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤਨਖ਼ਾਹ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਏ। ਸਕਿਊਰਟੀ ਆਫ ਸਰਵਿਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੂਰ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜਦ ਦਾ ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਵੱਧ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ-ਪੀ ਕੇ ਮਰਿਆ ਏ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੰਮੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵੱਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ ਤੇ ਚੱਟਾਨ ਵਾਂਗ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਾਂਗੀ। ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੁਅੱਲਕ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤੁਅੱਲਕ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁੱਝ

ਕਹਾਣੀ- ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ

ਮਨਜ਼ੂਰ ਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਚੋਹਲ ਮੋਹਲ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੁਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਸੈਟ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੈਟ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੇ ਪਰਸੋਂ ਪਰਚੇ ਦੇਖਾਂਗੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗੀ। ਇਥੇ ਮੁਹਾਲੀ ਆਪਣੀ ਮਾਸੀ ਪਾਸ ਪਰਸੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਹਿ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਅਗਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਮਿਲਣੀ ਨੂੰ ਮੰਗਣੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਰੋਕ ਸਮਝ ਲੈਣਾ। ਮੈਂ ਫੋਕੇ ਰੋਮਾਂਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਫਟਰ ਆਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਹਾਂ। ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਫੋਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਬਾਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ?”

“ਕਾਂਤਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵਾਂਗਾ।”

“ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ।” “ਉਹ ਕੀ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਵੈਲੇਨਟਾਈਨ ਡੇਅ 'ਤੇ ਵੀ ਐਵੇਂ ਫੁੱਲ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਪਲੀਜ਼। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਡੰਬਰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਬਦਨਾਮ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਣ ਦੇ ਬਣਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ। ਪੱਛਮ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿਰੂਹਾ ਹਾਸੇਹੀਣਾ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ।”

“ਬਹੁਤ ਖੂਬ !” “ਆਓ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਫੈਕਲਟੀ ਹਾਊਸ ਚਲੀਏ।”

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਬਹਿਰਾ ਬਿੱਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਬਿੱਲ ਦੇ ਨਾਲ 10 ਰੁਪਏ ਟਿੱਪ ਵੀ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਂਤਾ ਨੇ ਟਿੱਪ ਦੇ 10 ਰੁਪਏ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਵੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਬਹਿਰਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

“ਬਿੱਲ ਪੇਅ ਕਰਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਮੋੜਾ ਮੋੜਿਆ ਲਗਦਾ ਏ ?”

“ਇੰਝ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਆਟੋ ਦਾ ਬਿੱਲ ਪੇਅ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ.....।”

ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਐਸ. ਸੰਘਾ

ਆਸਟਰੇਲੀਆ

61-437641033

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਹਿੱਤ 'ਪਰਵਾਸ' ਦੇ ਹਰੇਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿੱਛੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੀਵੰਤ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਰਨ ਚੰਦਨ, ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਕੇਸਰ, ਦਰਸ਼ਨ ਧੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਤੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। 1934 ਵਿਚ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਐਮ.

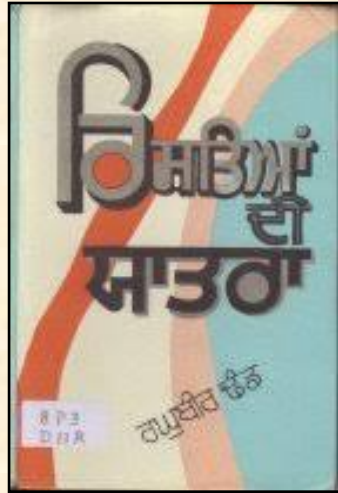
ਏ. ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਲੀਡਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹਯਾਤੀ (1934-1990) ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਕੀਤੀਆਂ

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਮਰੱਥ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਵਲ, ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ, ਵਾਰਤਕ, ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਆਦਿ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਪਛਾਣ ਇਕ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਹੈ।

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦਾ ਜਨਮ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 1934 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਜੰਡਾਲੀ ਡਾਕਖਾਨਾ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਟ ਖੱਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਲਵਈ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਉਪਜਾਊ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਾਈ ਧਰਤੀ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਜਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਮਿਲਿਆ। ਮਾਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮਾਂ ਦੇ ਘਣਛਾਵੇਂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਿਹਾ।

ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵੇਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਬੀ. ਟੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੰਡੀ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਐਮ. ਏ. ਪਾਸ ਕੀਤੀ।

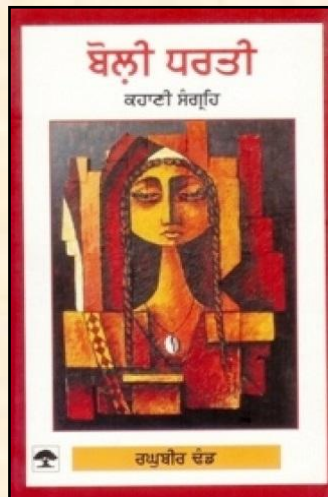
ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਕਿਰਸਾਨੀ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਸੀ, ਉਹ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਚੱਕੀ ਵਿੱਚ ਪਿਸਦੀ ਉਸ ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਤੇ ਜੁੱਲੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜੂਝਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਪੌਂਡਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਲੋਚਿਆ। 1965 ਵਿੱਚ ਚੰਗੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਲਾਂਡਰੀ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਫਿਰ ਕਲਰਕੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰੀ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਸਲਪ੍ਰਸਤ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰੜ੍ਹਿਆ, ਪੱਕਿਆ, ਭਲਵਾਨੀ ਵਾਲਾ ਉਹਦਾ ਕਰੜਾ ਸਰੀਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਸਿੱਲ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦਮੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਗੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਦਲੇਰ, ਹਿੰਮਤਣ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਲਈ 1970 ਤੋਂ 1990 ਤਕ 20 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਅਖੀਰ 27 ਦਸੰਬਰ 1990 ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਰੋਗ ਨਾਲ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਦੇ ਲੀਡਜ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਗਿਆ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਈ ਉਹ ਡੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਸੇ ਦਾ ਅਕਸ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਮਾਇਆ ਹਨ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਸਾਲੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਵਿਚ 1956 ਵਿੱਚ ਛਪੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਨਲਕਾ ਗਿੜਦਾ ਹੈ।' ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹਨੇ ਲਿਖਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨੇ ਪੰਜ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਬੋਲੀ

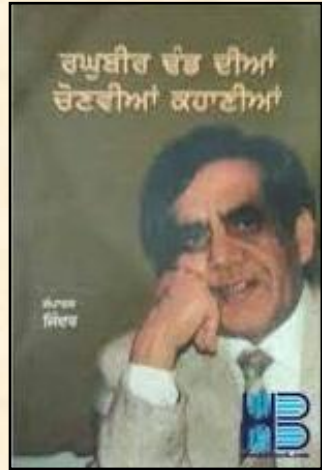

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਧਰਤੀ 'ਉਸ ਪਾਰ' 'ਕਾਇਆਕਲਪ' 'ਕੁਰਸੀ' ਤੇ 'ਸ਼ਾਨ ਏ ਪੰਜਾਬ' ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਵਲ 'ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ' ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਏ। ਇੱਕ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ 'ਆ ਜਾ ਅਫ਼ਰੀਕਾ' ਵੀ ਲਿਖੀ। 1975 ਵਿੱਚ 'ਉਸ ਪਾਰ' ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। 'ਸ਼ਾਨੇ ਪੰਜਾਬ' 1986 ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਕਹਾਣੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸੇਖੋਂ ਵਿਰਕ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ। ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਟਰੱਸਟ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ 1987 ਦਾ ਮਨਜੀਤ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਨੁਵਾਦਕ ਤੇ ਆਲੋਚਕ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ ਕਾਸਮੀ ਅਤੇ ਕਮਲੇਸ਼ਵਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਮੌਲਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਅਣਖੀ ਦੇ ਨਾਵਲੋਂ ਕੋਠੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ 'ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ' ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਅਣਖੀ ਦਾ ਨਾਵਲ ਕੋਠੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ 'ਕੁਝ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਰਚਿਤ ਨਾਵਲ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਦੀ 'ਲੋਅ ਦਾ ਲਹੂ' ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕਾਰ ਆਰਨੈਸਟ ਹੈਮਿੰਗਵੇ ਦੇ ਨਾਵਲ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਮਗਰੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਪਣੋਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਛਪਿਆ 'ਕਾਲੀ ਨਦੀ ਦਾ ਸੇਕ' ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਪੂਰੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਅਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ 'ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਇੱਕੀ ਦਿਨ' ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਵੀ ਛਪੀ ਹੈ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ 1993 ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਬਰਸੀ ਉੱਤੇ ਜੋ ਸਿਮਰਤੀ

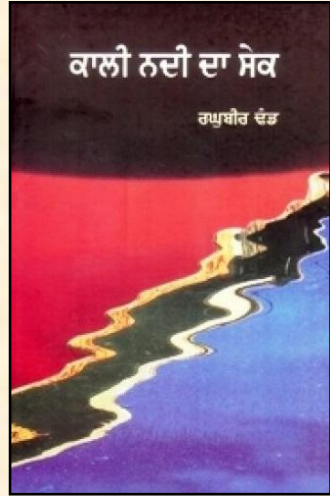
ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਲੇਖ ਢੰਡ ਦੀ ਮੋਹਵਾਨ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਹਨ ਤੇ 20 ਕੁ ਲੇਖ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਮਗਰੋਂ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਤੇ ਸਸ਼ਕਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਚਿੰਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ 'ਸ਼ਾਨੇ ਪੰਜਾਬ' ਤੇ 'ਕੁਰਸੀ' ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਗਿਣਨਯੋਗ ਸਰਵੋਤਮ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਿਭਾਅ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਖੇਤਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਖਾਤਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਲ ਕਿਵੇਂ ਗਿਰਦੇ ਹਨ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸੁਚੇਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਸਰੇ ਯਥਾਰਥ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਪਜੇ। ਉਹ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲਤਾ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤੀ

ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਹ ਕਦੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਪੱਖੋਂ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਚਰਿੱਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਥਾਪਤੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਔਰਤ 'ਤੇ ਜਬਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਉਸਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਰੰਗ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰ ਸੁਚੱਜੀ ਤੇ ਉਚੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਟੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਉਸਦੇ ਪਾਤਰ ਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਜੁੜਵੇਂ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਿਰੇ ਪੁਰੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਸੋ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸੱਚ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਬਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਇਲਾਜ

ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ, ਕਾਮਿਆਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਹੜ ,ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਓ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਉਸਨੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਅਮੀਰ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਪਾੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਸਲੀ ਮਨੁੱਖ ਸੀ ਜਿਸ

ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਭਰਿਆ ਦਿਲ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਦਰਦ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਉਸਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੰਝੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੇਰੇ, ਠੰਢੀਆਂ ਆਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀਆਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਬਿਆਨਿਆ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰਵਾਸ

ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ: ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ

ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਕਲਾਕਾਰ ਵਾਂਗੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਪਰਦਾ ਚਾਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਹਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਹੁੰਝ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਹੈ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ, ਦੋ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ, ਵਤਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਾਰ ਸਹਿਣੀ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਸੁਆਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਡਾਂ ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਘੁਬੀਰ ਢੰਡ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਵਾਸੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਇਕ ਸਮਰੱਥ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਸਾਂਝਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਹਰੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਸਦਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ

ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ:

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਵਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਪਰਵਾਸ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਥੋਂ ਦੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪੌਂਡਾ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕੋ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

20 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ (ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਨ) ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਤੇ ਐਮ. ਫਿਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਾਤੀ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ 1980 ਵਿਚ ਐਮ. ਫਿਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

1981 ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਇਕ ਖੋਜਾਰਥੀ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਝ ਸਖ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧਿਆ। ਕਈ ਸਾਹਿਤਕ ਮੱਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਦ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਹੁਨਰਮੰਦਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਹੀ ਲੱਗ

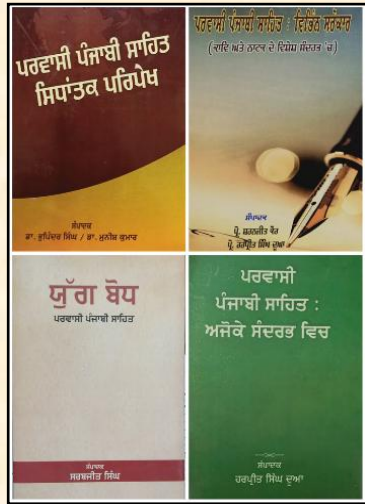

ਗਈਆਂ। ਕਦੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਨ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਝੋਲੀ ਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਜਪਾਨ, ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ, ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਮੇਚ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦੋ ਗਿੱਠ ਉੱਚਾ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ 2011 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਦਸ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੋਈ ਜਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ,

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀਆਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ, ਤਿਆਗੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਆਨ ਲਾਈਨ ਕਵੀ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਆਯੋਜਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੁਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬੀ ਸੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੀ, ਮਿੰਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਸਰੀ ਦੀ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ

ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਲਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਅਤ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਮਕਸਦ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ।

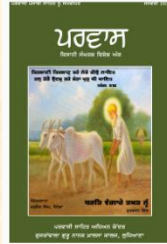
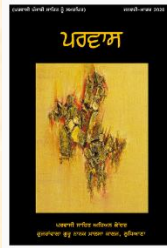
ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ :

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ, ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਜਸਤੇਜ ਸਿੱਧੂ, ਪਰਵੇਜ ਸੰਧੂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ : ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੀਆਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ: ਯੁੱਗ ਬੋਧ—ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ(ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਅਜੋਕੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

(ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ— ਬਦਲਦੇ ਪਰਿਪੇਖ (ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਰਿਪੇਖ (ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ, ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ : ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੋਕਾਰ—ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ (ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆ), Immigrant Literature By The Writers fo Punjabi Origin (Dr.Sushminderjeet Kaur and Dr.Hargunjot Kaur) ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ-ਏਕ ਨਜ਼ਰ (ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ)। ਇਹਨਾਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸਿਰਕੱਢ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਕਾਰਜ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਨਾਲੋਂ, ਨਵੇਂ ਉਭਰ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਅਜਾਦ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਵੇਂ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾਂ ਦਾ ਪਿੜ ਮੋਕਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੁਝ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ—ਪੁਨਰ ਸੰਵਾਦ (ਪ੍ਰੋ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਔਰਤ ਦੀ ਮਨੋਦਸ਼ਾ (ਡਾ. ਹਰਬਿੰਦਰ ਕੌਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਿਕਰਯੋਗ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਮਸਲੇ (ਪ੍ਰੋ. ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਯਥਾਰਥ (ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਤੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ (ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ), ਬਰੇਨ ਡਰੇਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਆ (ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ), ਪਰਵਾਸੀ ਰੰਗਮੰਚ ਦੀ ਪਛਾਣ—ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ (ਪ੍ਰੋ. ਬਲਜਿੰਦਰ ਕੌਰ), ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ: ਔਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਆ/ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ (ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ) ਆਦਿ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਵੀ

ਵਿਸਤਰਿਤ ਵਰਤਾਇਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ: The Immigrant's Buds, A Study of Dietary Habits of Punjabi Immigrants (Jaspreet Kaur), A Marginalised Identity Struggling For Survival, A Refugee as an Ambassador (Rupinder Kaur Bhullar), Question of Immigrant's Authenticity in the Works of Punjab Origin Female Writers (Suchitra) etc।

ਅਨੁਵਾਦ:

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਡਾ. ਸੁਸ਼ਮਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬਲਵਿੰਦਰ ਚਾਹਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫੋਜੀ' ਦੂਸਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‘ਪਰਵਾਸ’ ਮੈਗਜ਼ੀਨ :

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਤਿਮਾਹੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ‘ਪਰਵਾਸ’ ਜੁਲਾਈ 2019 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸਦੇ 12 ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵੀ ਹਨ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ, ਕਰੋਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ, ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ, ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਾਵਿ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ। ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਲੀਕੀ ਗਈ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਢੀ

ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਮਿੱਤਰ ਸੈਨ ਮੀਤ, ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ, ਡਾ. ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ :

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇਣ ਲਈ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

18-19 ਫਰਵਰੀ 2014 ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ-ਅਜੋਕੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਤਿੰਨ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਪੁਆਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁੰਜੀਵਤ ਭਾਸ਼ਨ ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ 16-17 ਜਨਵਰੀ 2018 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸ਼ੈਸ਼ਨ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਵੀ

ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ।

ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ 21-22 ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ(ਕੈਨੇਡਾ), ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦਿੱਲੀ, ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਏਸ਼ੀਆ ਮੀਡੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਗਲੋਬਲੀ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਤੀਸਰੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ 23-24 ਜਨਵਰੀ 2020 ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ—ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਅਜੋਕੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਾਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ : ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਿਵਸ(ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ), ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਮਾਗਮ, ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਇੰਟਰ ਕਾਲਜ ਕਾਵਿ ਉਚਾਰਣ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸੰਵਾਦ ਕੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ(ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ), ਪੰਜ ਰੋਜ਼ਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 400ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਢੀ

ਬਹਾਦਰ ਜੀ: ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੈਬੀਨਾਰ ਆਦਿ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖਿੱਤਿਆਂ (Continents) ਦੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇ ਗਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਤਰਾਂ ਹਨ। ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇ ਗਾ।

ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ 2021 ਵਿਚ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਟਰਾਂਟੋ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਯੂ. ਕੇ. ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ(ਬਰਤਾਨੀਆ) ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਸੋਫੀਆ' ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੋਹਲ(ਬਰਤਾਨੀਆ) ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਚਹੁੰ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸਫਰ' ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਡਾ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਬਤੌਰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਲੰਬਾ ਪਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਘੇਰਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, ਉਹਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੁਹਿਰਦ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿਮੇਦਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ(ਕੈਨੇਡਾ), ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ), ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ), ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ), ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ (ਕੈਨੇਡਾ), ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ(ਅਮਰੀਕਾ) ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ (ਯੂ. ਕੇ.) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ, ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ, ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੋਹਲ ਅਤੇ ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਗੇ ਸੁੱਚਜੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਹੱਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ

ਕੁਝ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ-ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਕੈਨੇਡਾ, ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ ਇਟਲੀ, ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਅਕਾਡਮੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਿਰਮੌਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ(ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ) ਨੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

001-604-369-2371

ravindersodhi51@gmail.com

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਚਰਖੜੀ' - ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

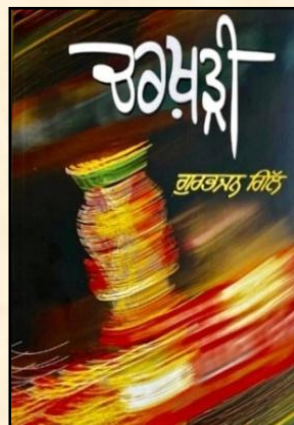

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸਮਰੱਥ, ਨਿਰੰਤਰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ, ਸਾਹਿਤਕ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਹਿਤ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਗਰਮ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਹੈ। 2010 ਤੋਂ 2014 ਤੱਕ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁਣ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਰਾਵੀ', 'ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ' ਅਤੇ 'ਸੁਰਤਾਲ' ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੁਹਿਰਦ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 15 ਮੌਲਿਕ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ 4 ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਸੀ ਆਲੋਚਕਾ ਤੇ ਲੇਖਿਕਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਚਰਖੜੀ' ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਘੋਖਿਆ ਹੈ

ਕਵਿਤਾ ਅਜਿਹਾ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੱਥ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਵੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸਾਡਾ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਤੇ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਵਿਤਾ ਲੋਰੀ,

ਮਾਏ ਨੀ ਅਣਜੰਮੀ ਧੀ ਨੂੰ,
ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਛੜੇ ਜੀਅ ਨੂੰ,
ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਮਾਏ ਨੀ
ਇਕ ਲੋਰੀ ਦੇ ਦੇ।
ਬਾਬਲ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਚੋਰੀ ਨੀ

ਇਕ ਲੋਰੀ ਦੇ ਦੇ।

ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀ-ਸੁਣੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ-ਗੀਤ ਦਾ ਕਵੀਆਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਸਿਰਜਣਾ' ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਵਿਤਾ 'ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।

ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਇਕ ਤਰਲਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਐੱਸ ਪੀ. ਸਿੰਘ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਰਵਰਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ, ਸਾਹਿਤਕ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਹਿਤ ਸੰਪਾਦਨਾ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ।"

'ਚਰਖੜੀ' ਦੇ ਸੌ ਬੱਤੀ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਕਵੀ ਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਇਸਦਾ ਸਰਵਰਕ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਕੁਝ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੇਖਕਾਂ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪਾਤਰ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਲੰਮੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਮੀਕਿ, ਰਾਵਣ, ਸੀਤਾ, ਦੁਸਹਿਰਾ, ਡਾਰਵਿਨ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਆਸਿਫ਼ਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਰਚਿਤ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ, ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਦਾ ਭੇਦ-ਭਾਵ, ਗੱਲ ਕੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਵਿਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ: ਚਰਖੜੀ

ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਚਰਖੜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਇੰਨਾ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਜੋਗਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਉਸ ਕੋਲ ਜੀਣ ਜੋਗਾ ਵਕਤ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਮਰਨ ਜੋਗਾ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੀ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਚਰਖੜੀ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਉ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮੀ ਚਰਖੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਦੁੱਖਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,
ਗਮਗੀਨ ਜਿਹਾ ਦਿਲ ਭਾਰੀ ਹੈ
ਬਣ ਚੱਲਿਆ ਨਿਰੀ ਮਸ਼ੀਨ ਜਿਹਾ
ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਰਖੜੀ ਘੁੰਮੇ ਪਈ
ਹੁਣ ਰੋਣ ਲਈ ਹੀ ਵਕਤ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸਾਧਾਰਣ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਚਾਰ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਦਿਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਦਾ ਘੋਖਦਾ ਵੀ ਹੈ। 'ਨੰਦੋ ਬਾਜ਼ੀਗਰਨੀ' ਕਵਿਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਸਰਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਧਾਰਣ ਦਿਸਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਪ੍ਰਤੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਨੰਦੋ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਪੂਰੇ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਚਲਚੱਤਰ ਵਾਂਗ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੰਦੋ ਦਾ ਬਾਸੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣਾ, ਉਸਦਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਡਾਂਗ ਰੱਖਣਾ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਕੁੱਤਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪਾੜਾ, ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ: ਚਰਖੜੀ

‘ਚਰਖੜੀ’ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਸੱਤ ਭਾਵਪੂਰਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਭਾਵ ਹਨ ਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ,
ਸਵੈਟਰ ਬੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ
ਪਰ ਉਹ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਬੁਨਣੇ ਜਾਣਦੀ ਸੀ।
ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ
ਪਰ ਉਹ ਤਾਰਨਾ ਜਾਣਦੀ ਸੀ

ਇਉਂ ਜਾਪਦੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਭਜਨ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਵਿਰੋਚਨ(ਕਥਾਰਸਿਜ਼)ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ’ਤੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਨਾਣਤਮਕ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕ।

ਉਹ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਬਿੰਬਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਲੰਕਾਰ ਤੇ ਬਿੰਬ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ‘ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਬਲਦੀ ਅੱਖ ਵਾਲੀ ਨੰਦੋ’, ‘ਰੋਟੀ ਦਾ ਗੋਲ ਪਹੀਆ’, ‘ਸ਼ਬਦ ਅੰਗਿਆਰ ਬਣੇ’, ‘ਸਿੱਲੀਆਂ ਕੰਧਾਂ’, ‘ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਮਮਟੀ’, ‘ਕੱਥਕ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਪੱਤੇ’, ‘ਚਿੱਟੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਦਾ ਵੈਣ’ ਪਾਉਣਾ ਆਦਿ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ‘ਚਰਖੜੀ’ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ, ਇਸਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਬੁਣਤੀ ਤੇ ਇਸਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ‘ਚਰਖੜੀ’ ਦੀ ਸਟੀਕ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਹੈ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤਕ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ। ਇਸਦਾ ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

‘ਚਰਖੜੀ’ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ। ਕਲਮ ਇਵੇਂ ਹੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹੇ।

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਬਰੈਂਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ

+1 (416) 605-3784

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

ਸੋਫੀਆ: ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗਲਪੀ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਨਾ

ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ

ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੋਹ 2005 ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਥਾਵੇਂ, ਚਿਹਰੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੋਰ ਪਰ੍ਹੇ, ਰੁੱਤਾਂ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ, ਪਿਉਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਹੀਂ ਸੁੱਕਣੇ ਕਦੇ ਦਰਿਆ, ਬੇਚੈਨ ਥੋਮਜ਼ ਅਤੇ ਸੋਫੀਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਸੋਫੀਆ

ਨਾਵਲ ਇਸ ਲਈ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਸੋਫੀਆ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੋਫੀਆ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੀਤੇ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਭਰਪੂਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਲੇਵਰ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ ਸਿਰਜਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੋਹ, ਨਥਾਵੇਂ, ਚਿਹਰੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੋਰ ਪਰ੍ਹੇ, ਰੁੱਤਾਂ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ, ਪਿਉਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਹੀਂ ਸੁੱਕਣੇ ਕਦੇ ਦਰਿਆ, ਬੇਚੈਨ ਥੋਮਜ਼ ਉਪਰੰਤ 2020ਈ. ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਵਲ ਸੋਫੀਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ਸੋਫੀਆ ਉਸਦੇ ਤ੍ਰੈਲੜੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਰਜਨਾ ਜਿੱਥੇ ਖੁਦ ਜਟਿਲ ਹੈ ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਸਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ

ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲੱਭਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਲ ਉਸਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ ਨਿਰਖ-ਪਰਖ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਉਸਦੇ ਗਲਪੀ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਕਿਹੜੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਜੁਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਗਲਪੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ? ਤੀਸਰਾ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਸਮੇਂ ਲੇਖਕ ਕਿਹੜੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ

ਘਟਨਾਵਾਂ/ਤੱਥਾਂ/ਵੇਰਵਿਆਂ/ਪਾਤਰਾਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ? ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ/ਵਰਤਾਰੇ/ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਚੇਤ/ਅਚੇਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਮਨਫੀ/ਬਿਦਖਲ (Exclude) ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਸਿਆਸਤ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਦਾ ਫਿਲਮੀ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨੀਤਾ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪੁਸਤਕ Sophia : Princess, Suffragette, Revolutionary 2015ਈ. ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਖੋਜ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। 2020ਈ. ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਨਾਵਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ/ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਗਹਿਰਾ ਸੰਬੰਧ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਰਸ ਵੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਬੋਧ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਟੈਕਸਟ ਪ੍ਰਤਿ ਵੀ ਉਸਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਗਸਤ 1876 ਈ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2004 ਈ. ਤੱਕ ਦੇ ਲੰਬੇ ਕਾਲ ਅੰਤਰਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਦੀ ਜਲਾਵਤਨੀ, ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਭੇਜਣਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ, ਉਸਦਾ ਸਵੈ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਰੁਚੀ, ਸ਼ਿਕਾਰ, ਸ਼ਰਾਬ, ਜੂਏ ਤੇ ਔਯਾਸ਼ੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ, ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਲ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਐਲਵੀਡਨ ਮਹਿਲ ਤੇ ਪੰਜੀ ਲੱਖ ਪੌਂਡਾਂ ਦੇ ਸਲਾਨਾ ਵਜ਼ੀਫੇ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ, ਉਪਰੰਤ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ, ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਮੰਗ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਆਦਿ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਹਨ। ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਚਿਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ? ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਚੇਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਮੂਲਕ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਸੋਫੀਆ

ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਅਕਸ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ, ਵੇਦਨਾ, ਸੰਤਾਪ, ਉਦਾਸੀ, ਬੇਗਾਨਗੀ ਨੂੰ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਜੁਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਖੱਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਤੇ ਦੁਖਾਂਤ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸੰਤਾਪ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੁੱਸ ਚੁੱਕੇ ਰਾਜ, ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਵਿਗੋਚਾ ਖੁਦ ਇਕੱਲਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸਦੀ ਔਲਾਦ ਵੀ ਹੰਢਾਉਂਦੀ ਪੂਰੇ ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੂੰ ਕੋਹਿਨੂਰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਦੇਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੀਝ ਨਾਲ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹੀਰਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਲਈ ਜਿੱਤ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਲਈ ਹਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ। ਹਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਜੋ ਉਸਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਮਾਣੀ ਸੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆਈ। ਹੁਣ ਉਹ ਲਾਚਾਰ ਸੀ (ਸੋਫੀਆ, ਪੰਨਾ 16)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੀਤਾ ਆਨੰਦ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਮਰਹੂਮ ਦਾਦੇ ਸ਼ੇਰੇ-ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੁਤਬਾ, ਖੁੱਸ ਚੁੱਕਾ ਰਾਜ ਭਾਗ, ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਿਲਿਆ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਸੋਫੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਖਿਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਸਨਮੁੱਖ ਸਮਰਪਣ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਕੀ ਗੁਆਇਆ ਹੈ ? ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਮਰਾਜ ਦੇ ਸੋਸ਼ਣੀ ਵਤੀਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹ ਜਾਗਰੂਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ, ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਪਰਤਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਮਹਿਲਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 1909 ਈ. ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਸਫਰ ਜੈਟ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਅੰਨਦਾਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡਿੰਗ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਸੋਫੀਆ

ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਉੱਥਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬੇੜੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜਪਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਰਸ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਸਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੋਫੀਆ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕਬਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰਨ ਤੇ ਅਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣਾ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤੌਰਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਘਰ-ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵੱਲ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਾਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਕ ਤੌਰਾਂ 'ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉਸਦੀ ਵਸੀਅਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸਦੇ ਕੁੱਝ ਪੈਸੇ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਵਾਉਣਾ ਉਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਿਹਾ। ਕੁੱਝ ਪੈਸਾ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਕੁੱਝ ਪੈਸਾ ਉਹ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਫੀਆ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ, ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਵਹਾਰ; ਦਾਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈੜ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਸੰਕੇਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਨਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਦੁਖਾਂਤਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਅਣਗੋਲੇ ਪਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰਿਚਿਤ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

**ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ
ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਮੁਖੀ
ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਵਿਮੈਨ, ਜਲੰਧਰ**

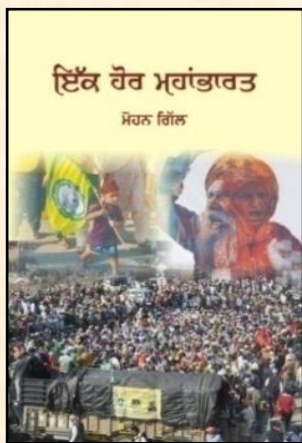
ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ : ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਸੁਚੇਤ ਕਲਮਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਤ੍ਰੈਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਨੀਝ ਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ, ਹਾਇਕੂ, ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਚੈਨਲ ਪੰਜਾਬ ਟੀ ਵੀ ਕਲਾ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਹੋਸਟ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ 7 ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਾਇਕੂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਹੈ, ਦੋ ਵਾਰਤਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅੰਗ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਪਤਾਹਿਕ ਪੱਤਰ ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਉਹ ਸਾਹਿੱਤ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਠੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖੋਂ ਨਵੇਂ ਕੀਰਤੀਮਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਿੱਘਰ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਰਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਵੱਸਥਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਅਤੇ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਅੰਦੋਲਨ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਬੱਧ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਹਰ ਵਰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ

ਪ੍ਰਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ

ਤਰਜਮਾਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦਾ ਵੀ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਘੜੀ ਵਿਚ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਸੀ ਕਵੀ ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਹਨ। ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਵਲੋਂ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ- 'ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ' ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ-

ਇਹ ਲੜਾਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ, ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਬਾਡਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਡਰਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੱਚੇ, ਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਫਰਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਉਸਾਰੂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਏ। (ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਪੰਨਾ 9)

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਬਣਨਾ ਪਿਆ। ਨਿਰੰਤਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ੀਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿੱਤਰ-ਭੂਮੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਦ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ-

ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ।
ਸਾਡੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਹੀ ਕੰਮ ਜਾਮਨ ਰਹੇ।
ਰਾਤੀਂ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਿਨੇ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਰਹੇ,
ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

(ਪੰਨਾ 10)

ਸ਼ਰਾਰਤੀ, ਗ਼ੈਰ ਸਮਾਜੀ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ/ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ੀਲ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਕੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦਾ ਹੈ-

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ

ਸਾਡੇ ਕੱਚੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਛਿਟ ਮਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।
ਏਕਾ ਤੋੜਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ, ਕੋਈ ਛੜਯੰਤਰ ਰਚਾਇਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।
ਅੱਗੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਕ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੌ ਬਾਰ ਸੋਚੋ,
ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਕਿਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ, ਭੇਖ 'ਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।

(ਪੰਨਾ 18)

ਕਵੀ ਕਿਰਤੀ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਹੈ।
ਪਰਵਾਸ ਭੋਗਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਦਾ ਨਹੀਂ।
ਉਹ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਵਫ਼ਾ ਪਾਲਦਾ ਹੈ—

ਉਹ ਬੀਜਦੇ ਨੇ ਕੰਡੇ, ਅਸੀਂ ਬੀਜਣੇ ਨੇ ਬੀਜ,
ਉਹ ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੀਸ ਦਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਚੂਸ ਲੈਣੀ ਚੀਸ,
ਉਹ ਤਾਰ ਤਾਰ ਕਰਦੇ, ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ
ਅਸੀਂ ਜਿੱਤ ਲੈਣੀ ਬਾਜ਼ੀ, ਦੇ ਕੇ ਲਹੂ ਦੀ ਫ਼ੀਸ।

(ਪੰਨਾ 49)

ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਅਧਿਅਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਕਾਵਿ ਬੰਦਾਂ, ਬੋਲੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਚਿੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਵਿ ਰੰਗ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਿਸੇ ਬੰਝਵੇਂ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਕਾਵਿ ਬੰਦ ਅਜੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਨ ਭਰਪੂਰ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕਾਵਿ-ਮੁਹਾਵਰਾਂ ਸਿਰਜਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਜੋਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਉਪਰ ਪੇਤਲੀ ਜਿਹੀ ਟਿੱਪਣੀ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਅਗਲੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਿਖਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੇਗਾ।

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ
ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ, ਕਾਦੀਆਂ
94636-84511

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

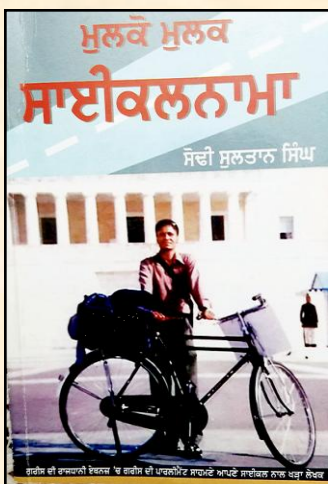
ਯਤਨ ਤੇ ਯਕੀਨ ਪਹਾੜ ਹਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਨੇ

ਪ੍ਰਿੰ. ਮਲੂਕ ਚੰਦ ਕਲੇਰ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਮਲੂਕ ਚੰਦ ਕਲੇਰ (ਸੰਸਥਾਪਕ ਲੋਕ ਕਵੀ ਗੁਰਦਾਸ ਰਾਮ ਆਲਮ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ) ਨੇ ਨਾਵਲਕਾਰ ਵੱਜੋਂ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਅੱਜਕੱਲ ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ‘ਸੂਰਜ ਉੱਗ ਪਿਆ’, ‘ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚੋਣ’, ‘ਤਲਾਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੈ’ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਵਲ ਹਨ।

ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ ‘ਸਫਰਨਾਮਾ’ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। ‘ਯਤਨ ਤੇ ਯਕੀਨ ਪਹਾੜ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ’ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਮਲੂਕ ਚੰਦ ਕਲੇਰ ਨੇ ਇਸ ਸਫਰਨਾਮਾ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਿਦਕ, ਸਿਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ) ਦੀ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਮੁਲਵਾਨ ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਫਰਨਾਮਾ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿੰਡ ਮੁਰਾਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਪੰਜਾਬ, ਇੰਡੀਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਬੀ. ਏ. ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਮੰਨ ਹੀ ਮੰਨ ਵਿਚ ਕਿਆਸ ਅਰਾਈਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਤਾਂ ਸਹਾਰਾ ਮਾਰੂਥਲ 'ਚ ਨਖਲਿਸਤਾਨ ਲੱਭਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਲੇਖਕ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਹਿਮਾਲਾ ਜਿੱਡਾ ਨਿਹੋਰਾ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੈ ਵੀ ਠੀਕ ਹੀ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਧਰੀਕ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਸ਼ਿਕਵਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਮੋਟਰਾਂ ਦੇ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਨਕਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ 17 ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ 12 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਖਰੀਦਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਬ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ। ਸੰਸਾਰ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ 'ਇਕ ਇਕੱਲਾ, ਦੋ ਗਿਆਰਾਂ'। ਸਾਥੀ ਜਗਰੂਪ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸੀ ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਤੱਕ ਹੀ ਗਿਆ ਤੇ ਬੱਸ ਅੱਧਵਾਟੇ ਹੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। 29 ਜਨਵਰੀ 1999 ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਲੰਬੋ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। 5 ਰੁਪਏ ਦੀ ਧੋਤੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲੇਖਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਵਾਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ 'ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਮੰਦਰ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਖ਼ਤ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।' ਫੇਰ ਵੀ ਜਿੱਦਾਂ-ਕਿੱਦਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਨਸਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਵੇ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਾਤ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਹ ਇਕ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ। ਸਵੈ ਪੀੜਾ (MASOCHISM) ਹੈ। ਇਸ ਸਵੈਪੀੜਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਸਦੀਆਂ-ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ ਹੰਢਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ' ਦੇ ਹੱਥੜੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ 'ਸਿੱਖਿਆ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਹੈ। ਬੋਲੀ ਸਿਨਹਾਲੀ ਹੈ। ਤਾਮਿਲ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ 100 ਰੁਪਏ, ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਦੇ 165 ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰੰਸੀ ਰੇਟ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤ ਜਗਰੂਪ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੀਜ਼ਾ ਲਵਾ ਕੇ ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੈਂਕਾਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੀ ਕਰੰਸੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਟ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਕ ਤੋਂ 2500 ਬਾਟ ਮੁੱਲ ਦਾ ਸੈਕੰਡਹੈਂਡ ਸਾਈਕਲ ਖਰੀਦਿਆ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਬੈਂਕਾਕ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਹੀ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੋਂ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਦੀ ਅੰਬੈਸੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਲੇਖਕ ਥਾਈਲੈਂਡ ਤੋਂ ਮਲਾਇਆ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਲਾਇਆ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਲੁੱਟਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਉਸ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮੱਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਸਾਹ ਵਿਚ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋ। ਲੇਖਕ ਫੇਰ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੈੱਕ ਪੋਸਟ ਲੰਘਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਪਈ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ

ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਰੜਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ 'ਨਿਰਪੱਖ' ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ 'ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜਾਪਾਨ' ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਵੀਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਪਰ ਫਰਾਟੇਦਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਦਿਲ-ਖਿੱਚ ਵਰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਵੀਜ਼ਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਓਸਾਕਾ (ਜਾਪਾਨ) ਵੱਲ ਉਡਾਨ ਭਰੀ। ਓਸਾਕਾ ਜਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਯੋਦੋਗਾਵਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਪਣੇ ਫਲੈਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਕੇ ਮਸਾਂ ਸੋਢੀ ਦਾ ਘਰ ਲੱਭਿਆ। ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਏਥੋਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਟੋਕੀਓ (ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਥਾਕਾਰ ਜਸਵੀਰ ਮੰਡ ਨੇ ਕਾਸਟ (ਜਾਤ) ਪੁੱਛ ਲਈ। ਸਮਝੋ ਸੇਵੀਆਂ ਵਿਚ ਲੂਣ ਪੈ ਗਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡ-ਪੁੱਡ ਗਈ। ਲੇਖਕ ਆਪਣਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਬੋਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਟੋਕੀਓ ਤੋਂ 'ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ' ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਨਕਾਨਸ਼ਨ (ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਟਰੇਨ) ਰਾਹੀਂ ਸਾਈਕਲ ਸਮੇਤ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਸੂਰਜ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਪਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ 4 ਵਜੇ ਹੀ ਚਿੱਟਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਵਸਨੀਕ ਚੰਗਾ, ਭਲਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਦੋ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਸ਼ਿੰਤੋਈ ਤੇ ਬੋਧੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜਾਂ ਨਸਲੀ ਮਸਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਇਕ ਹੀ ਕੌਮ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਾਪਾਨੀ ਕੌਮ। ਮਾਲਕ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਿਹੋਂਗੋ (NIHONGO) ਹੈ। ਯੈਨ (YEN) ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਕਰੰਸੀ ਹੈ। ਟੋਕੀਓ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਸਾਕਾ, ਨਾਗੋਯਾ, ਨਾਗਾਨੋ, ਸਾਪੋਰੋ, ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ, ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਆਦਿ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ। ਫੇਰ ਲੇਖਕ ਜਾਪਾਨ ਤੋਂ ਡਿਪਰੇਟ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਈਕਲ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਬੇਰੰਗ ਚਿੱਠੀ ਵਾਂਗ ਦਿੱਲੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਸੁਭਾਨਪੁਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਾਤਾਂ ਕੱਟਣ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਲੰਬੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅੰਤ ਸਵੇਰਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੇਖਕ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਮੁਲਕੋ ਮੁਲਕ ਸਾਈਕਲਨਾਮਾ

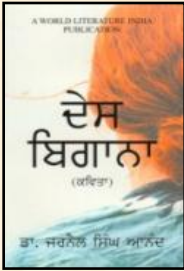
ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਈਏ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅੰਬੈਸੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ' ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਤੋਂ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ 2004 ਵਿਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਕਾਬੁਲ (ਰਾਜਧਾਨੀ) ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੈਂਡ ਕਰ ਗਿਆ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਫਾਰਸ, ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਸਫ਼ਰ 'ਸਾਈਕਲ' ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਕੁੱਝ-ਕੁੱਝ ਬੱਸ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਜੇਬ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇ। ਫੇਰ ਲੇਖਕ 'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ' ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਇੰਝ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਕੋਈ ਲੋਕ ਭੈੜੇ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਹੀ ਲੱਗੇ। ਤੇ ਫੇਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਯੂਨਾਨ ਤੇ ਫੇਰ ਇਟਲੀ ਦੀ ਸੈਰ ਕੀਤੀ। ਲੇਖਕ ਫਰਾਂਸ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫੇਰ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਟਰੇਨ ਰਾਹੀਂ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਸਟਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਆਨਾ ਆਪਣੀ ਮਾਸੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਟਰੀਅਨ ਏਅਰਲਾਈਨ ਰਾਹੀਂ ਸਮੇਤ ਸਾਈਕਲ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਨਵਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਖਾਲੀ ਵਰਕੇ ਭਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਲਾਟ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਕੰਬੋਡੀਆ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤੇ। ਬੋਧੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਕੰਬੋਡੀਆ ਦੀ ਗੁਰਬਤ ਦੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ। ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਦੋਵੱਲੀ ਪੀਪਿਆਂ ਦੇ ਟੀਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਦਿਨ ਕਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਯੁੱਧਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਬੋਰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ: 'Now – We don't want war.' 'ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।'

ਇਥੇ ਬੋਧੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦ੍ਰਾਵਿੜ ਰਾਜੇ ਜੈਵਰਮਨ ਦੂਜੇ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਆਂਮਾਰ (ਬਰਮਾ) ਵੀ ਵੇਖਿਆ। ਤੇ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਆ ਗਿਆ। ਲੈਨਿਨ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ 'ਪੈਸਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ' ਪਰ ਐਨ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਲੇਖਕ ਨੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਮਾ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ: 'ਯਤਨ ਤੇ ਯਕੀਨ ਪਹਾੜ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।' ਲੇਖਕ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਠੀਕ ਹੈ।

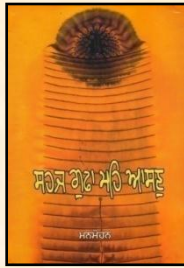
ਪ੍ਰਿੰ. ਮਲੂਕ ਚੰਦ ਕਲੇਰ
ਸਰੀ, ਬੀ. ਸੀ., ਕੈਨੇਡਾ
778-321-6139

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

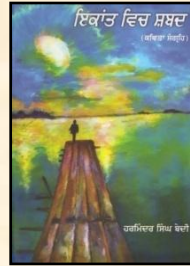
ਪਰਵਾਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਪਰਵਾਸੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਆਰੰਭਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

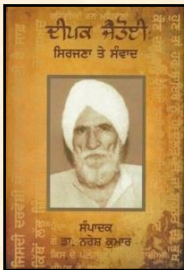
ਦੇਸ ਬਿਗਾਨਾਂ
ਡਾ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ

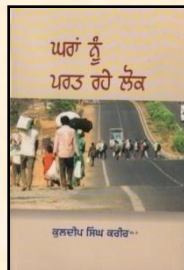
ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਟ
ਮਨਮੋਹਨ

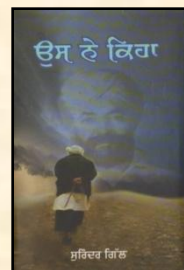
ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ
ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

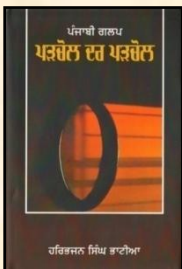
ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ: ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਸੰਵਾਦ
ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

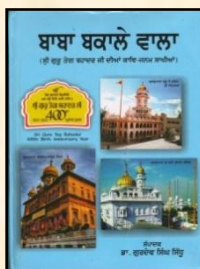
ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਲੋਕ
ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ

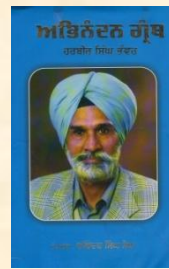
ਉਸ ਨੇ ਕਿਰਾ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ: ਪੜਚੋਲ ਦਰ ਪੜਚੋਲ
ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ
ਪਰਵਾਸ

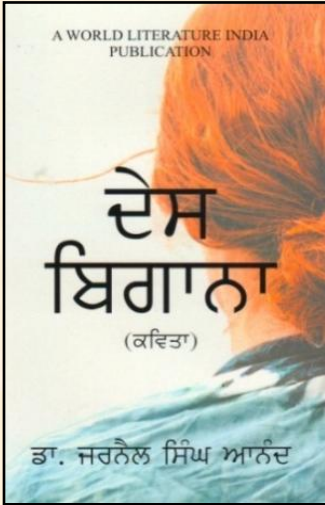

ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲਾ
ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2021

ਅਭਿਨੰਦਨ ਗੁੰਥ: ਹਰਬੀਰ ਭੰਵਰ
ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
97

ਦੇਸ ਬਿਗਾਨਾ: ਡਾ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ

ਦੇਸ਼ ਬਿਗਾਨਾ, ਆਧੁਨਿਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ 'ਬੇਗਾਨਗੀ' (Alienation) ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਿਡੰਬਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਨੱਠਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ: ਮਾਟੀ ਕੇ ਪੁੱਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਦੇਖੋ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤੁ ਹੈ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ) ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼, ਰਿਸ਼ਤਾ, ਪਦ-ਪਦਵੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਥਾਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਪਾਉਂਦੀ।

ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿੱਥ

ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸੱਚ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ-ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤੂ-ਬੋਧ ਹਰ ਇੱਕ ਚੌਬਰਗੇ (Canto) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾ ਮ੍ਰਿਤੂ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤੂ ਤਕ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

ਘਰ ਦੇ ਨਿੱਕ-ਸੁੱਕ ਨੇ ਉਲਝਾਇਆ, ਹੰਸ ਮਰਣ ਤੇ ਆਇਆ।

(ਚੌਬਰਗਾ-1)

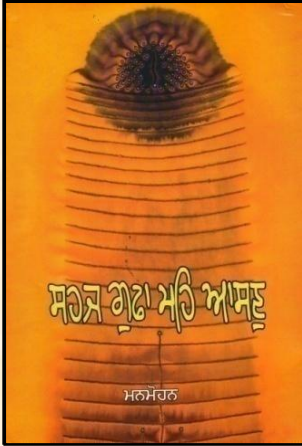
ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਕਵਿਤਾ ਵੀ 'ਮ੍ਰਿਤੂ' ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

ਮਾਏ ਨੀ ਇਹ ਦੇਸ ਬਿਗਾਨਾ, ਛੱਡ ਕੇ ਹਾਂ ਟੁਰ ਚੱਲੇ।

(ਚੌਬਰਗਾ-100)

ਮੈਂ ਇਸ ਅਨੋਖੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪਰਾਸਰੀਰਕ (Metaphysical) ਅਰਥਬੋਧ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

‘ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ’ ਰਾਗ ਆਸਾ ’ਚ ਅੰਗ 370 ਤੇ ਮਹਲਾ ੫ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚੋਂ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਦੀ ਭਾਲ ਆਦਿ ਖੋਜ ਹੈ। ਸਨਾਤਨ ’ਚ ਖੋਜਣ ਦੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਹੋਏ... ਨਿਰੰਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ...

ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਦੀ ਢੂੰਡ ’ਚ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਤਿਆਗਿਆ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਘਰ ਪਰਤਿਆ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਭਰਥਰੀ ਦਾ ਵਾਸ ਲੋਕਧਾਰਾ ਤੇ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ’ਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਤੇ ਰਹੇਗਾ।

ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਾ ਸੀ ਬਲਕਿ ਵਿਦਵਾਨ, ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਸੀ।

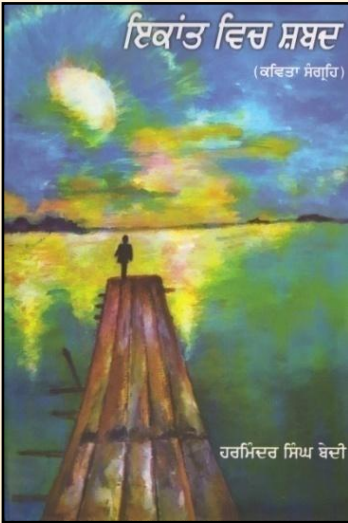
ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਦ੍ਰਸ਼ਟਾ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ, ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਰਾਜਾ ਵਿਕਰਮਾਦਿੱਤ ਦਾ ਭਰਾ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਪੰਥ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗੀ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਕਥਾ ਸੂਤਰ ’ਚ ਭਰਥਰੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲ ’ਚ ਫੈਲੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਗਲਪ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵੇਦ ਵਿਆਸੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਭਰਥਰੀ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਝ? ‘ਨੀਤੀ’ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ’ਚ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਕਾਮ, ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ ਉੱਥੇ ‘ਵੈਰਾਗ’ ਰਾਹੀਂ ਸਵੈ ਤੇ ਸਹਿਜ ਦੀ ਤੀਬਰ ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਤਲਾਸ਼ ਵੀ....!

ਭਰਥਰੀ ਦੇ ਵਿਰਾਟ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਵਿਹੰਗਮ, ਉਤਰਾਵਾਂ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਭਰੇ ਰਾਗੀ, ਅਨੁਰਾਗੀ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗੀ ਰੂਪ ਨੇ ਲੋਕ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਨਾਵਲ ’ਚ ਭਰਥਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ: ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ 'ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ' ਹਿੰਦੀ ਕਾਵਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੱਤਵਾਂ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਆਪੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦਤ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀਆਂ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਮੂਲਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ

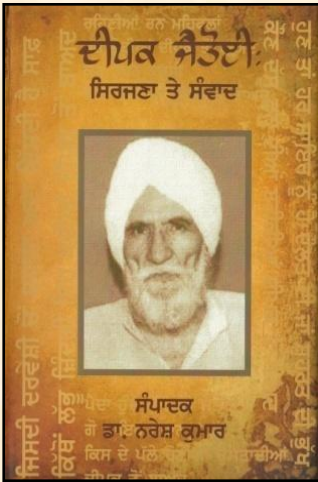
ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਛੁਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਚਿੰਤਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ?

ਸਾਡੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਤ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਲੋਚਨਾ ਲੇਬਲਾਈਜ਼ਡ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰਹੱਸ, ਘੁਣਤਰਾਂ ਤੇ ਬਹੁਵਚਨੀਅਤਾ ਨੂੰ ਟਟੋਲਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧੇਰੇ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਜਦਕਿ ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਰਹੱਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਥੱਲੇ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਹੇਠ ਸਭ ਲੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਪਈ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਜਾਂ ਲੁੱਕਵੀਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਹੇ ਰਹੱਸਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ। ਸ਼ਾਇਰ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵੇਦਨਾ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਇਸ ਚਿਹਨਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸਾਡੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਜੀ ਸਾਇਕੀ ਅਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਿਦੱਤ ਨਾਲ ਤਨਜ਼ ਵੀ ਕੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਵਨੀਤਾ

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ...

ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ : ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਸੰਵਾਦ : ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਫ਼ਕਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜੀਣ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਆਮ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੇਖਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਲੋਕ ਗੀਤ ਬਣ ਗਏ। ਲੋਕ ਗੀਤ ਦੀ ਤਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਕਾਲ ਪਰਵਾਹ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਦੇ ਲਿਖੇ

ਗੀਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਹੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੀਤ ਹੈ 'ਆਹ ਲੈ ਮਾਂਏ ਸਾਂਭ ਕੁੰਜੀਆਂ ਧੀਆਂ ਕਰ ਚੱਲੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀ'।

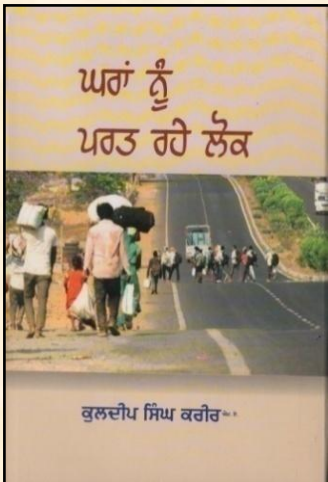
ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਨੌਜਵਾਨ ਆਲੋਚਕ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਆਲੋਚਕ ਹੈ। 'ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ: ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਸੰਵਾਦ' ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਨਾਲ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਜਿਹੀ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮੈਂ ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਚੰਦ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ

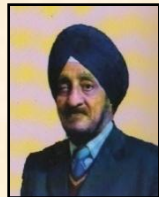
ਵਕਤ ਦੀ ਪੂੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ-ਗੁਆਚ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾ ਦੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਡਾ. ਨਰੇਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜੀ ਬਿਰਤੀ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਬਹੁ ਪਰਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਤੇ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ (ਜਾਪਾਨ)

ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਲੋਕ: ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ

‘ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਲੋਕ’ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ ਦੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਵਿ-ਰੂਪਾਂ ’ਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਦੀ, ਮਾਨਵੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਪਲੇਠੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਅਨਭੂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਮੌੜ ਉਸ ਦੀ ਹਯਾਤੀ ਨੇ ਕੱਟੇ ਤੇ ਜਿਤਨੇ

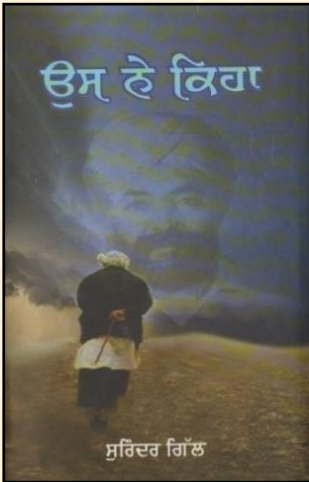
ਮਰਹਲੇ ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਡੋਖੇੜੇ ਰਸਤਿਆਂ ’ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਜਿਹੜੀ ਚੁਭਣ ਉਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਉਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਜਿਹਨ ’ਚ ਖਲਲ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਖ਼ਰ ਕਵਿਤਾ ਬਣ ਕੇ ਫੁੱਟ ਸੋਮੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਹਿ ਨਿਕਲੀ।

ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਸ ਲੜਨਾ ਹੈ ਇਸ ਉਮੀਦ ’ਤੇ
ਫ਼ਤਿਹ ਹੋਸੀ ਸਾਡੀ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਨੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

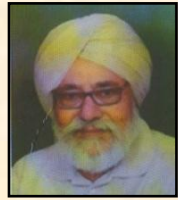
ਕੁਲਦੀਪ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀਆਂ ਤਲਖੀਆਂ ਤੇ ਨਾ-ਖੁਸ਼ਗਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਤੌਰ ’ਚ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਸਾਸ ਮੋਹ ਤੇ ਮੁਰੱਵਤ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਵਧਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਝੁੱਗੀਆਂ-ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਯਾਤਾਯਾਤ ਦੇ ਸਭ ਸਾਧਨ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਲ ਹੀ ਪਰਤਣ ਲੱਗ ਪਏ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਅਗਰ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ’ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰੀਏ।

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ 1963 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕ 'ਸ਼ਗਨ' ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਇਕ ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ ਸੀ। ਅਤੇ ਫੇਰ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਥਾਹ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸਹਿਤ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸਿਤਾਰੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਿਆ ਇਹ ਸ਼ਾਇਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਯਕਦਮ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। 1968 ਵਿਚ ਇਕ ਲੰਮੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਜਦੋਂ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਸਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕਿਸੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ। ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਗੱਭਰੂ, ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੇ ਸਾਥ ਉਪਰੰਤ ਨਿੱਖੜ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਹਾਂ ਉਤੇ ਪੈ ਜਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

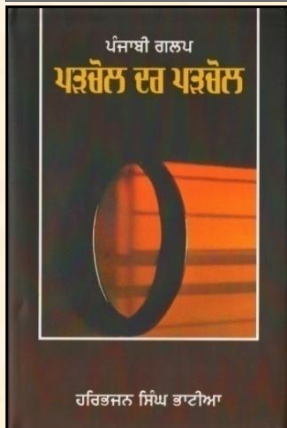
ਲੈਅ ਤੇ ਸੰਗੀਤਾਤਮਕਤਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਉੱਘੜਵਾਂ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੋਲ-ਤੁਕਾਂਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਐਪਰ ਕਾਵਿਕ ਰਿਦਮ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਰਿਦਮ ਤੇ ਲੈਅ ਦੀ ਉਸਦੀ ਸੋਝੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਠਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ 'ਗੁੰਗਾ ਦਰਦ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਸਿਰਜਣਾ)

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ...

ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ : ਪੜਚੋਲ ਦਰ ਪੜਚੋਲ:

ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਵਿਵੇਚਨੀ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਤੇ ਸਾਰਥਕ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦਰਜਨ ਮੌਲਿਕ, ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਉਸ ਦੇ

ਵਿਸ਼ਾਲ, ਤਾਰਕਿਕ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਚਿੰਤਨੀ ਬੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਡਾ. ਭਾਟੀਆ ਵਾਹਦ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਹਿਤਕ ਪਾਠ/ਰਚਨਾ ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਪਾਠ/ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਧਿਐਨ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲ ਅੰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਭਾਟੀਆ ਦਾ ਪੜਚੋਲ ਦਰ ਪੜਚੋਲ ਵਿਚਲਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਡਾ. ਵਿਨੋਦ : ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਡਾ. ਵਿਨੋਦ ਦੀ ਗਲਪ ਅਧਿਐਨ ਵਿਧੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸੁਹਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆਪਣੀ ਤੱਥ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਤਰਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਡਾ. ਭਾਟੀਆ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ-ਚਿੰਤਕ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਜੋ ਸੂਝ-ਮਾਡਲ ਸੁਝਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨਮਈ ਪਾਸਾਰ ਵਿਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਮੁੱਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

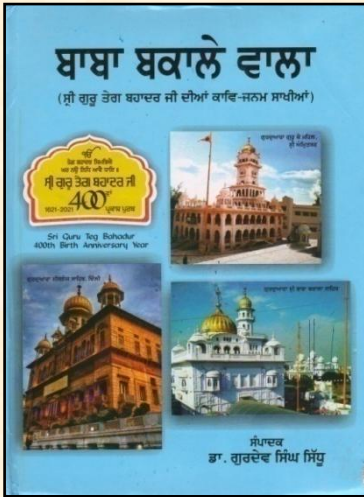
ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦਵੇਸ਼ਵਰ

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ...

ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲਾ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ)

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਪੁਸਤਕ ‘ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲਾ’ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆਂ ਜੀਵਨ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵਿਕੋਲਿਤਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ

ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣੀਆਂ ਹਨ।

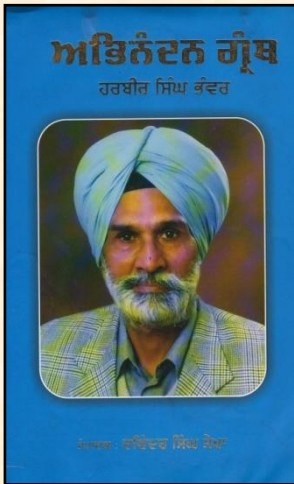
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਮਾਨਵ ਜਾਤ ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ “ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗ ਉਪਜਿਆ” ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜੋ ਉਦਾਹਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਮੀਦ ਹੈ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 400ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ-ਸੁਮਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਰਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ।

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਜਾਣ-ਪਛਾਣ...

ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ: ਹਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ

ਹਰਬੀਰ ਭੰਵਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਐਮ. ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਹਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਜੀਵਨ 'ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 'ਯੂਨਾਈਟਡ ਨਿਊਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਵ 1979

ਤੋਂ ਫ਼ਰਵਰੀ 1984 ਤਕ, ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬ, ਏਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੰਗਾਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਲੰਦਨ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਗੜ੍ਹ ਸੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ', 'ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਪੰਨੇ', 'ਕਾਲੇ ਦਿਨ', 'ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ', 'ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣੇਗਾ', ਵਰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚਿਤੇਰਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਨਮੋਹਕ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੱਠਵਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਬਣਾਏ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਛਪਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਆਤਮਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਨਾਟਕਕਾਰ)

ਸਰਗਰਮੀਆਂ...

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਪਰਵਾਸ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ 2021 ਰਿਲੀਜ਼

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ 'ਪਰਵਾਸ' ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਅੰਕ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅੰਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੀ.ਜੀ.ਐਨ.ਆਈ.ਐਮ.ਟੀ. ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਉੱਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੇਖਕ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ 'ਦੇ ਟਾਪੂ' ਹਨ। ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ (ਕੈਨੇਡਾ), ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚੰਦਨ (ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ (ਅਮਰੀਕਾ), ਉਂਕਾਰਪ੍ਰੀਤ (ਕੈਨੇਡਾ), ਜੀਤ ਸੁਰਜੀਤ (ਬੈਲਜੀਅਮ), ਅਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸ਼ਰਮਾ (ਅਮਰੀਕਾ), ਪ੍ਰੋ. ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ), ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ (ਕੈਨੇਡਾ), ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ (ਕੈਨੇਡਾ), ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ (ਕੈਨੇਡਾ), ਸੁਮੀਤ ਕੌਰ (ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ),

ਸਰਗਰਮੀਆਂ..... ਪਰਵਾਸੀ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ (ਕੈਨੇਡਾ) ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਤੇ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਨਦੀਮ ਪਰਮਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਉੱਘੇ ਗਲਪਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਧੀਰ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹੈ।

ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪਰਵਾਸ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪਰਵਾਸ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ਾਂ / ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ

ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਵਰਗ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ 'ਪਰਵਾਸ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਜਸਮੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ..... ਪਰਵਾਸੀ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਿਆ: ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ (ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖੀ ਬਾਠ) ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵਿਚ

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਜੀ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੰਜਾਬ ਆਰਟ ਕਾਉਂਸਲ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਕੈਮਲੂਪਸ ਤੋਂ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ (ਕਵੀ ਤੇ ਚਿੰਤਕ) ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕੈਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ।

ਸੁਆਗਤੀ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੋਰਪ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਪੈਸੀਫਿਕ ਕੋਸਟ (ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖੀ ਬਾਠ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਵੱਲੋਂ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਏ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੰਜਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ ਭੂਮੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੀਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਜਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਖਾਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਸਾਹਿਤਕ ਲਹਿਰ ਦੀ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ..... ਪਰਵਾਸੀ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਥਿਕ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ, ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ, ਹਰਦਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਵੈਚ, ਡਾ. ਸ਼ਾਹਗੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਰੁਪਿੰਦਰ ਦਿਓਲ ਕੈਲਗਰੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ, ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ, ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਲਹਿਲ, ਅਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਸੁਖਵੀਰ ਬੀਹਲਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ। ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਜਦ ਕਿ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਤ੍ਰੈ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਪਰਵਾਸ

ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2022 ਦੇ ਅੰਕ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ
ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ
parvasggn@gmail.com 'ਤੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ

ਸੰਪਰਕ:

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
+9187290-80250

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
+9195010-27522

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰੇ

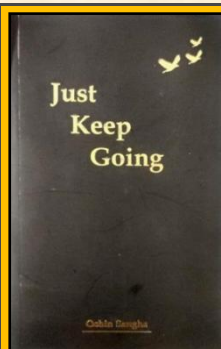
ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਟੋਰਾਂਟੋ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਨ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਵੈਬੀਨਾਰ ਦੇ ਆਰੰਭ

ਵਿੱਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਤਰਾਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਨੇ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸਵਾਗਤੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੰਸਥਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸੀ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਉਲੀਕਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਆਰਟਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ..... ਪਰਵਾਸੀ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਤੇ ਚਿੰਤਕ ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਅ ਤੇ ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਸ਼ਸ਼ੀਕਾਂਤ ਉੱਪਲ (ਨਿਊਯਾਰਕ), ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦਿਓਲ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਦੁਲੇ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਚੋਵਾਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨੜ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ), ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਹੀ ਬਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਨ, ਪਰਵਿੰਦਰ ਗੋਗੀ, ਲਵੀਨ ਗਿੱਲ (ਮਿਸੀਸਾਗਾ), ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਧੂਤ (ਸਟਾਕਟਨ) ਅਤੇ ਰੋਮੀ ਬੈਂਸ (ਰਿਚਮੰਡ) ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਮਗਰੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਲੜੀਵਾਰ ਵੈਬੀਨਾਰ ਤੇ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ 'ਪਰਵਾਸ' ਵੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਭਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਕਵੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ।

ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ Just Keep Going ਬਾਲ ਕਵਿਤਰੀ Oshin Sanga ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀ ਜਾਮਾ ਪੁਆਉਣ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਸਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਹਨ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਪਰਵਾਸੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਗਲਪ

ਸੁਆਗਤੀ ਬਖ਼ਸ਼		
 ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	 ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ, ਯੂ. ਕੇ.	
ਨਾਵਲਕਾਰ	ਨਾਵਲ	ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ
 ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਯੂ. ਕੇ.	 ਸੋਫੀਆ	 ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਜਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਰੀਕਾ ਕਲਾ ਸਾਹਿਤ ਯੂਵ ਯੋਜਨਾ, ਜਲੰਧਰ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੋਹਲ ਯੂ. ਕੇ.	 ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ	 ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਯੋਜਨਾ, ਚਿੱਲੇ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ, ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਸੋਫੀਆ' ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੋਹਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਚਹੁੰ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ, ਯੂ. ਕੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ। ਨਾਵਲ 'ਸੋਫੀਆ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੋਫੀਆ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਾਵਲ ਸੋਫੀਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਔਰਤ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਉਸਦੇ ਸੰਘਰਸ਼, ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੋਹਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਚਹੁੰ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ' ਬਾਰੇ ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਨਾਵਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਵੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਜਨਬੀਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਾਵਲ ਸੱਚੀ ਘਟਨਾ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਪਰਵਾਸੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਗਲਪ

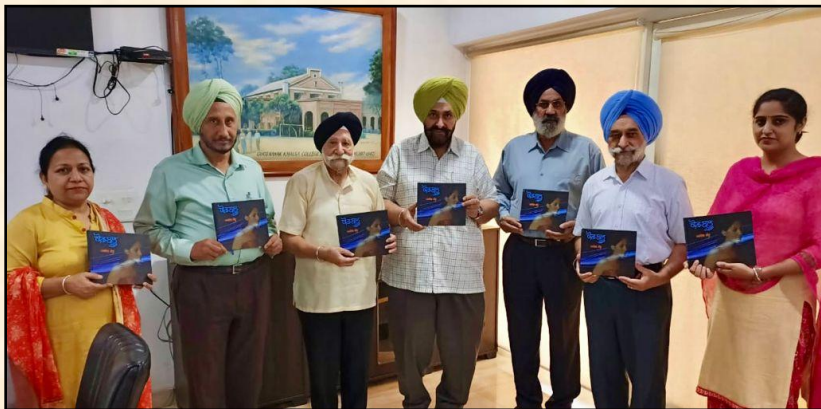
<p>ਲੇਖਕ</p> <p>ਗ. ਸ. ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ ਅਮਰੀਕਾ</p>	<p>ਨਾਵਲ</p> <p>ਸੁਲਗਦੀ ਅੱਗ</p>	<p>ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ</p> <p>ਡਾ. ਸਿਮਰਨ ਸੋਠੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਾਨਕਨ ਕਾਮਸ, ਇੰਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ</p>
<p>ਲੇਖਕ</p> <p>ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਅਮਰੀਕਾ</p>	<p>ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ</p> <p>ਸੀਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ</p>	<p>ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ</p> <p>ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਬਿਆੜ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਾਨਕਨ ਕੇਂਦਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ</p>

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ ਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਸੁਲਗਦੀ ਅੱਗ’ ਅਤੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਸੀਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ’ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਡਾ. ਸਿਮਰਨ ਸੋਠੀ ਨੇ ‘ਸੁਲਗਦੀ ਅੱਗ’ ਨਾਵਲ ਸਿਰਲੇਖ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੇ

ਪਾਤਰਾਂ ਤੇ ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਰਿਆੜ ਨੇ ‘ਸੀਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸੰਕਟਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲਦੇਵ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਔਰਤ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪਰਤਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਖਮ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਚੰਗਾ ਯਤਨ ਹੈ।

ਵੈਬੀਨਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ, ਪਰਵਾਸ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਸ ਵੈਬੀਨਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਪੂ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕੋਡ ਬਲੂ' ਦੂਸਰਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਰਿਲੀਜ਼

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਪੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕੋਡ ਬਲੂ' ਦਾ ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਨ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਪੂ ਦਾ ਸਨਮਾਨਿਤ ਮੁਕਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਸਵੀਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਸਵੀਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ: ਸ ਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਤੀ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਵਿਹਾਰ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਪੂ ਬੀਤੇ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਲੀਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਦੇਸੀ ਧਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਰਜਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ ਨੇ ਆਰਟਕੇਵ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਜਵੰਤੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤਿਆ ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਆਰਟਸ ਕੌਂਸਿਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸਿਪ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ ਕੋਲ ਦਰਦ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੇਟੀ ਸਵੀਨਾ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਵਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕੀਆਂ। ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੰਗ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਜਾਈ ਪਰਵੇਜ਼ ਪਿਛਲੇ ਪੈਂਤੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀਂ ਪਰਦੇਸ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪ੍ਰੋ: ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਵਾਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਵੈਟਰ ਬੁਣਦੀ ਹੈ।

‘ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼’ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਡਾ: ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਮੁੱਚੇ ਕਹਾਣੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੱਦਾਵਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਜੀ. ਜੀ. ਐੱਨ. ਆਈ. ਐੱਮ. ਟੀ. ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰੋ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਨ ਵੀ ਏਥੇ ਹੀ ਪਰਵੇਜ਼ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਲੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ 'ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਹਾਜ਼ਰ ਮਹਿਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਕੋਡ ਬਲੂ’ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

**ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ
ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ**
18 ਸਤੰਬਰ 2021, ਸ਼ਨੀਵਾਰ 11:00 ਵਜੇ (IST)

ਆਰੰਭਕ ਬੋਲ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਡੇਵ ਵਰਕਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੁੰਬਈ	ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਵੀ ਆਰਟਿਸਟ ਆਫ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਚਰ	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਡਾ. ਨਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਕਵੀ ਕਵੀ ਆਰਟਿਸਟ ਆਫ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਚਰ	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਨਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਕਵੀ ਆਰਟਿਸਟ ਆਫ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਚਰ	 ਡਾ. ਨਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਕਵੀ ਆਰਟਿਸਟ ਆਫ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਚਰ
--	--	--	--	---

ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ

 ਸਰਗੰਦ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਡਾ. ਨਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ (ਪੰਜਾਬ)
 ਰਾਮਾ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰਾਮਜੀਤ ਕੌਰ ਰੰਗਾਵਾ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)
 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)	 ਰੁਮੀਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬ)

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਸਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਆਯੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ

ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ। ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ ਲੇਖਕ ਸਿਡਨੀ ਨੇ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਬੱਚੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫੇਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਪੇ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰਾ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਡਾ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਰਹੇ ਹਨ ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸੁਰ ਪਛਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਲ ਕੇ ਮਾਨਵੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਉਭਾਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਭ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗਿਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਤੁਰੇ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਐਡੀਲੇਡ ਸਿਡਨੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀਤਲਾ ਸਿਡਨੀ, ਰਮਾ ਸੇਖੋਂ ਮੈਲਬੋਰਨ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੋਜ਼ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ, ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ ਐਡੀਲੇਡ, ਸੁਰਜੀਤ ਸੰਧੂ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ, ਤਰਨਦੀਪ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਸੁਮੀਤ ਕੌਰ ਮੈਲਬੋਰਨ, ਅਮਰਦੀਪ ਕੌਰ ਮੈਲਬੋਰਨ, ਪ੍ਰੀਤ ਸੈਣੀ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਮਨਦੀਪ ਬਰਾੜ ਮੈਲਬੋਰਨ ਅਤੇ ਜੱਗੀ ਜੌਹਲ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ, ਡਾ. ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵੱਸਦੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾਊਮਾਜਰਾ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਨੇਤਰ' ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਅਰਪਨ

ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਪਾਇਲ ਤਹਿਸੀਲ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾਊਮਾਜਰਾ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਤੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾਊਮਾਜਰਾ ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਨਾਵਲ 'ਨੇਤਰ' ਅੱਜ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਜੀ ਜੀ ਐੱਨ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪਕਾਰ ਪਰਵੇਜ਼ ਸੰਧੂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਵਿੱਛੜੀ ਧੀ ਸਵੀਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਸਵੀਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਵੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾਊਮਾਜਰਾ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਗਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵੱਸਦਿਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਤੋਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਸਮਾਗਮ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.... ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

’ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਨੀਪੈਗ (ਕੈਨੇਡਾ) ਵੱਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਡਾ: ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਅਤੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਹਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਆਪੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਜਗਾਈ ਤੇ ਮਘਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ‘ਨੇਤਰ’ ਨਾਵਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਨਾਵਲ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ: ਸ ਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ’ਚ ਵੱਸਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਉਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਨੇਤਰ’ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਲਗਪਗ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਅਜੇ ਵਲਾਇਤ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਦੇਸ਼ ਹਨ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਅਨੇਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੇ ਗਲੋਬ ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਹਨ।

ਡਾ: ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ’ਚ ਵੀ ਇਸ ਨਾਵਲ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾਉਮਾਜਰਾ ਨੂੰ ਇਸ ਰਚਨਾ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿੱਤੀ।

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵੀਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ....

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ ਦਾ
ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਦੇ ਲੋਕ'

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚੋਂ 1968 ਵਿੱਚ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸ: ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ ਨੇ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ, ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਜੀ. ਜੀ. ਐੱਨ. ਆਈ. ਐੱਮ. ਟੀ. ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ।

ਪੁਸਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ “ਇਸ ਕਾਲਜ ‘ਚ 1965 ਤੋਂ 1968 ਤੀਕ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢੋਡੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਣਿਆ। ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ‘ਨਵ ਰਣਜੀਤ’ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਲੰਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਸਕਰੀਨ ਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੇ ਦਰਦ ਨੇ ਮੁੜ ਕਲਮ ਚੁਕਾਈ ਤੇ ‘ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਦੇ ਲੋਕ’ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰਾਂ। ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਅੱਜ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।”

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਧੀਆਂ ਤੇ ਤੀਆਂ ਸਬੰਧਿਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ. ਵਨੀਤਾ, ਦਿੱਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾ ਡੌਲੀ ਗੁਲੇਰੀਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਨੈਨੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਲਹੋਤਰਾ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ

ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀ ਆਇਆ ਕਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਡਾ. ਵਨੀਤਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੀਆਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਤਾ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾ ਡੌਲੀ ਗੁਲੇਰੀਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਨੈਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗੀਤ ਸੁਣਾ ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਵਾਂ ਤੇ ਧੀਆਂ ਰਲ ਬੈਠੀਏ ਨੀ ਮਾਏ..... ਵੇ ਲੈ ਚੱਲ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਮੋਹਾਲੀ), ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਮਨਜੀਤ ਇੰਦਰਾ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ), ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਕੁਲਵੰਤ ਢਿੱਲੋਂ (ਯੂ. ਕੇ.), ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਚੰਨ (ਫਰਾਂਸ), ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਿਲਰੂਪ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਰਮ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ (ਬੁਲੰਦਪੁਰੀ), ਕਮਲ ਗਿੱਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਕਵਿੱਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਖੀਰ 'ਤੇ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.....

ਇਟਲੀ

ਬਿੰਦਰ ਕੋਲੀਆਂ ਵਾਲ ਦੇ ਨਾਵਲ
'ਉਸ ਪਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ

ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ ਇਟਲੀ ਵਲੋਂ ਬਿੰਦਰ ਕੋਲੀਆਂ ਵਾਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਉਸ ਪਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ. ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਰਜਣਾ ਕੇਂਦਰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ। ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੋਤੀ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਅਤੇ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਭਾ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਣਾ ਅਠੋਲਾ ਵਲੋਂ ਬਿੰਦਰ ਕੋਲੀਆਂ ਵਾਲ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫਰ ਦਾ ਕਾਵਿਕ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਸਾਮਿਲ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਬਿੰਦਰ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਹਿੰਦੂ ਕੰਨਿਆ ਕਾਲਜ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਵਲੋਂ ਬਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਵਲ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿੰਦਰ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਗਲਪਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਪਾਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ

ਅਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਵਿਰਾਸਤ, ਲੋਕ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਂਝੀਦਾਰ ਹੈ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਗ਼ੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚਰਚਾ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮੋਤੀ (ਦਿੱਲੀ) ਨੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਰਦ, ਘਟਨਾਵਾਂ, ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੁੱਝ ਸਵਾਲ ਵੀ ਖੜੇ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ (ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਡਾ. ਭੀਮ. ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ) ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸਿਖਰ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦਿਆਂ ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਸਫ਼ਰ, ਵਿਧਾ ਵਿਧਾਨ, ਵਰਤਾਰਾ, ਸਮਾ-ਸਥਾਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਤੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਉਪਰੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਡਾ. ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ ਹੁਰਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿੰਦਰ ਕੋਲੀਆਂ ਵਾਲ ਸਮੇਤ ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ ਇਟਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਉਚੇਚੇ ਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦਰ ਕੋਲੀਆਂ ਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜ ਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੋ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਇਟਲੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਆਨਲਾਈਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਮਿਲਾ ਅਰੋੜਾ, ਰਤਨ ਜੀ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ, ਸ਼ਹਿਬਾਜ ਖਾਨ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਆਸ਼ੂ ਕੁਮਾਰ, ਵਾਸਦੇਵ ਇਟਲੀ, ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਗੀ ਇਟਲੀ, ਨਿਰਵੈਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਇਟਲੀ ਤੇ ਸਿੱਕੀ ਝੱਜੀ ਝੱਜੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.....

ਆਸਟਰੇਲੀਆ

ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਸਟਰੇਲੀਆ

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਲੋਂ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਇਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਮਾਸਿਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਖੰਡਰ' ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੋਜ਼ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਨਿਛੋਰ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਦਾ ਵੇਗ ਬਹੁਤ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਨਜੀਤ ਬੋਪਾਰਾਏ ਅਤੇ ਜਗਦੀਪ ਗਿੱਲ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਦਲਵੀਰ ਹਲਵਾਰਵੀ, ਪਾਲ ਰਾਊਕੇ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੋਜ਼, ਸਰਬਜੀਤ ਸੋਹੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਸੰਧੂ, ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਤੂਰ, ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਆਦਿ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਬੈਠਕ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਿਵਾਸੀ ਕਲਮਕਾਰ ਐੱਸ. ਬਲਵੰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਰਨੈਲ ਬਾਸੀ, ਗੁਰਸੇਵਕ ਰਾਊਕੇ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਖੱਟੜਾ, ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਲਵੀਰ ਹਲਵਾਰਵੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ

ਕਲਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੈਨੇਡਾ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 400 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਮਿਤੀ 17-18 ਜੁਲਾਈ 2021 ਨੂੰ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਛੇਵੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਟਰਾਂਟੋ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ

ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਡਾ. ਮੁੱਦਸਰ ਇਕਬਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹਮੀਦ ਉੱਲਾ ਭੱਟੀ ਨੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੈਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ: ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਸ਼ਾ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਸ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਦੇਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਵ-ਪੂਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਕਨੇਡਾ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਕਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਦਿਲੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਸਰਗਰਮੀਆਂ.....

ਕੈਨੇਡਾ

ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਂਝਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਰਮਿੰਦਰ ਰਮੀ ਤੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਾਵਿ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੋਨੋਂ ਦਿਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

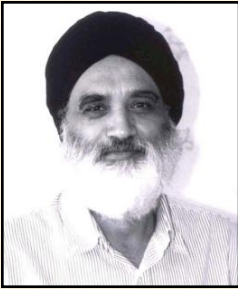
ਲਿਟਰੇਰੀ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਕੈਨੇਡਾ
ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ: ਗਗਨਮੀਤ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਦਿੱਲੀ ਵੱਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰਾ ਗਗਨਮੀਤ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਪੁਸਤਕ 'ਇਕ ਚੁੱਢੀ ਅਸਮਾਨ' 'ਤੇ 'ਲਿਟਰੇਰੀ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨਜ਼' ਵਲੋਂ ਜੂਮ ਐਪ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵੈਬੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਚਿੰਤਕਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਗਗਨਮੀਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਏਕਮ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਅਰਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਗਨਮੀਤ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਘੇ ਕਵੀ ਹਰਮੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਗਗਨਮੀਤ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਦੱਸਿਆ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ ਅਰਵਿੰਦਰ ਕਾਕੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵਿੱਤਰੀ ਇਕ ਚੁੱਢੀ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਦੀ ਸਗੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਫੜਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗਗਨਮੀਤ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਵਰਚੁਅਲ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਖੁਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਾਤਲਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਹਿੱਤ ਵੈਬੀਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਾਤਲਾ ਨੂੰ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਂਟਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਾਤਲਾ ਅਜਿਹੇ ਸੁਹਿਰਦ ਲੇਖਕ

ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਸਿੱਖ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਝੱਲੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ, ਵਿਤਕਰੇ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਤਲਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਪਰਵਾਸ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਐਡਮਜ਼ ਸੁਸਕੇਹਨਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੇ ਸ. ਤਾਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਤੇ 2004 ਵਿੱਚ ਸ਼ਪੈਸਲ ਅਵਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸ. ਤਾਤਲਾ ਵੱਲੋਂ ਗਦਰ ਲਹਿਰ, ਕਾਮਾ ਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਘਟਨਾ, 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ, ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਸ. ਤਾਤਲਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਹਿਸਟਰੀ ਦੀ ਐਮ. ਏ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬਰਸਿੰਘਮ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਾਤਲਾ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸੰਘਾ ਨੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਾਤਲਾ ਦੀ ਖੁਲਦਿਲੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ

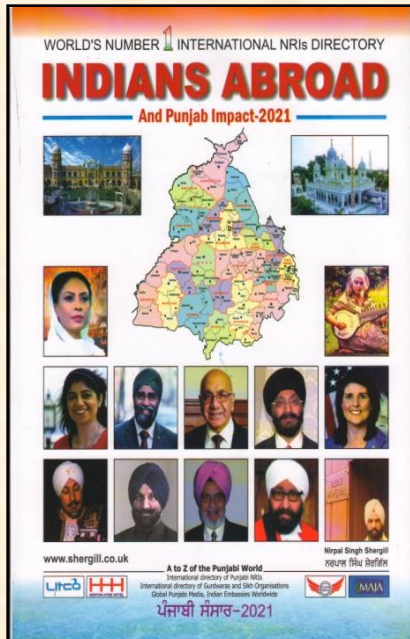
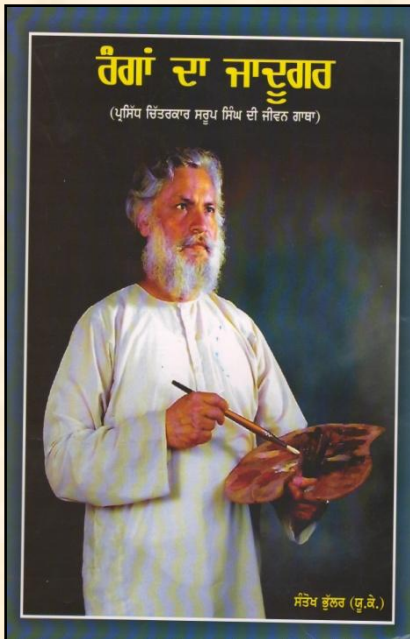
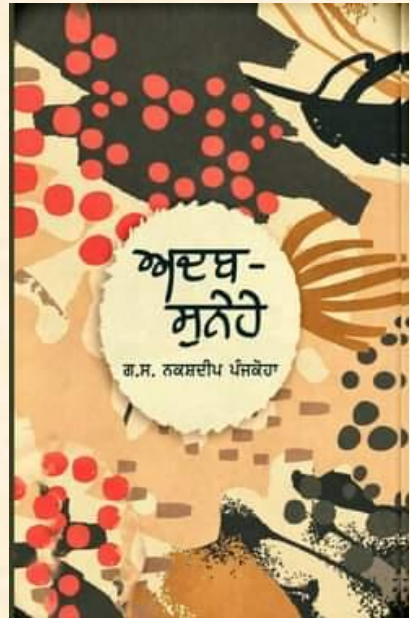
ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵੁਲਵਰਹੈਪਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਯੂ. ਕੇ. ਨੇ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਘੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਜਗਤ ਦੀ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਹਸਤੀ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਰਤਾਨੀਆ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ‘ਪਰਵਾਸ’ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਛਪੀਆਂ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, (ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ’ ਦੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਰੀਬ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸੀ। ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਣਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ The federation of indian publishers ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਕਈ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੇ Vice president Asian Association of Pacific Scholarly Publishers ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ Chemical and allied products Export promotion council ਦੀ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ (ਨੌਰਥ ਇੰਡੀਆ) ਵੀ ਕੀਤੀ। ਐਸ. ਬਲਵੰਤ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਜੋਂ ਤੇ The federation of indian publishers ਵੱਲੋਂ Best publishers and promoter of intellectual capital through book Mindedness And promoters of reading habit ਵਜੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਯੂ. ਕੇ. ਨੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨੇ ਇਕ ਕਵੀ, ਵਾਰਤਕ, ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਵੱਜੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਸੰਘਿਆਂ (ਜੀਵਨੀ), ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਕਾਰ ਰਾਹੀਂ (ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ), ਓਵਰਟਾਇਮ ਪੀਪਲ, ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ (ਕਵਿਤਾ), ਲੰਡਨ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ (ਵਾਰਤਕ), ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤ (ਨਿਬੰਧ), 1919 ਦਾ ਪੰਜਾਬ (ਇਤਿਹਾਸ), ਫੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫੈਜ਼ ਦੇ ਖਤ ਬੇਗਮ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਨਾਂ (ਅਨੁਵਾਦ), ਮੈਨੀਟੋਬਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਵਾਰਤਕ), ਚੀਨ ਵਿੱਚ 22 ਦਿਨ (ਡਾਇਰੀ), ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ (ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ), ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਰਾਲਫ਼ ਰਸਲ, (ਅਨੁਵਾਦ), ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ (ਸੋਮ ਆਨੰਦ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ: ਅਨੁਵਾਦ), ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ 1941 ਵਿਚ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਣ ਕਾਰਨ ਜੇਲ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸਾਹਿਤ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਕਾਲਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਛੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ੋਕ ਸਭਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੀ. ਜੀ. ਐਨ. ਆਈ. ਐਮ. ਟੀ., ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਡਾ. ਸੁਸਮਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਮੁਖੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਭਾਗ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ

ਸੁਖ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ

ਸੇਨੀਆ ਸਿੰਧੂ

ਅਨੀਤਾ ਆਨੰਦ

ਬਰਦੀਸ਼ ਚਾਹਲ

ਅੰਜੂ ਢਿੱਲੋਂ

ਜਸਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹੱਲਣ

ਟਿਮ ਉਪਲ

ਕਮਲ ਖਹਿਰਾ

ਰੂਬੀ ਸਰੋਤਾ

ਜ਼ਾਰਜ ਚਾਹਲ

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਧੂ

ਇਕਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਹੀਰ

ਪਰਮ ਬੈਂਸ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਅਤੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ, ਟੋਰਾਂਟੋ

ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ
ਟੋਰਾਂਟੋ (ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੇਂਦਰ)
ASSOCIATION OF PUNJABI WRITERS, TORONTO

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ -2

Eastern time zone
(Toronto and New York)

ਮਿਤੀ 07.08.2021

ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਸ਼ਾਮ 6.30 ਵਜੇ (ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਂ)

ਆਰੰਭਕ ਸ਼ਬਦ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਨ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ
ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਅ

ਕਵੀ ਤੇ ਚਿੰਤਕ
ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ

ਕਵੀ ਤੇ ਚਿੰਤਕ
ਕਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ

ਡਾ. ਸ਼ਸ਼ੀਕਾਂਤ ਉੱਪਲ
ਨਿਊਯਾਰਕ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਬਰੈਂਪਟਨ

ਨਕਸ਼ਾਈਪ ਪੰਜਕੋਹ
ਸੇਂਟਾ ਕਲੇਰਿਟਾ

ਪ੍ਰੋ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੌਂ
ਬਰੈਂਪਟਨ

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦਿਉਲ
ਬਰੈਂਪਟਨ

ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਦੁਲੇ
ਬਰੈਂਪਟਨ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨੜ
ਵੈਨਕੂਵਰ

ਬਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਨ
ਉਟਾਰੀਓ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੱਦੋਵਾਲ
ਬਰੈਂਪਟਨ

ਪਰਵਿੰਦਰ ਗੋਗਰੀ
ਉਟਾਰੀਓ

ਲਵੀਨ ਗਿੱਲ
ਮਿਸੀਸਾਗਾ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਪੂਤ
ਸਟਾਕਟਨ

ਰੇਮੀ ਬੈਂਸ
ਰਿਚਮੰਡ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ
ਪਿੰਜੀਪਲ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਕੁਲਦੀਪਰ ਖਹਿਰਾ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ, ਟੋਰਾਂਟੋ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ
ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਮਾਗਮ
ਪੇਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੁਖੀ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

18 ਸਤੰਬਰ 2021, ਸ਼ਨੀਵਾਰ 11:00 ਵਜੇ (IST)

ਆਰੰਭਕ ਬੋਲ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ
ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ

ਪ੍ਰ. ਗੁਰੁਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵਿਰਾਸਤ ਅਕਾਡਮੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ
ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ
ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

**ਕਵਿੰਤਰੀ
ਮੇਹਾਲੀ**

ਦਿੱਜੀ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਗਪਾਲ
ਲੇਖਕ
ਸਿਡਨੀ

ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ

ਸਰਬਜੀਤ ਸੇਰੀ
(ਬਿਸਬੇਨ)

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ
(ਐਡੀਲੇਡ)

ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ ਗ਼ਜ਼ਲ
(ਮੈਲਬਰਨ)

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀਤਲਾ
(ਸਿਡਨੀ)

ਰਾਮਾ ਮੇਠੇ
(ਮੈਲਬਰਨ)

ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੈਜ
(ਬਿਸਬੇਨ)

ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ
(ਐਡੀਲੇਡ)

ਸੁਰਜੀਤ ਸੰਧੂ
(ਬਿਸਬੇਨ)

ਤਰਨਦੀਪ ਬਿਲਾਸਪੁਰ
(ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ)

ਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ
(ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ)

ਸੁਮੀਤ ਕੌਰ
(ਮੈਲਬਰਨ)

ਅਮਰਦੀਪ ਕੌਰ
(ਮੈਲਬਰਨ)

ਪ੍ਰੀਤ ਸੈਣੀ
(ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ)

ਮਨਦੀਪ ਬਰਾੜ
(ਮੈਲਬਰਨ)

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੌਲਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਡਾ. ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੁਖੀ
ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਪ੍ਰ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਮਾਗਮ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ
ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

